

OLAYLAR VE YORUMLAR

(FACTS AND COMMENTS)

Ömer Engin LÜTEM

E. Büyükelçi

AVİM, Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı
oelutem@avim.org.tr

Özet: *Bu yazı, Ekim-Aralık 2011 ve Ocak 2012 tarihlerinde Fransa'da Ermeni soykırımı iddialarını reddedenlerin cezalandırılmasına dair Fransız Millet Meclisi ve Senatosunda bir kanun kabul edilmesini, bu kanunun Fransız Anayasa Konseyine gönderilmesini, ayrıca Türkiye'nin bu kanunu önleme çabalarını ve bu olayın Türkiye-Fransız ilişkilerine etkisini incelemektedir.*

Anahtar Kelimeler: *Türkiye-Fransa İlişkileri, Ermeni Soykırımını reddedenlerin cezalandırılması, Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Eğemen Bağış, Nicolas Sarkozy, Alain Juppé, Valérie Boyer, Patrick Devedjian, Serj Sarkisyan, Edward Nalbantyan*

Abstract: *This article examines the adoption of a law on the punishment of denial of Armenian genocide in the French National Parliament and the Senate, and it being sent to the French Constitutional Council, also Turkey's attempts to prevent the adoption of this law as well as the impact of this law on Turkish-French relations.*

Key Words: *Turkish-French relation, Punishment of those who deny Armenian genocide, Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Eğemen Bağış, Nicolas Sarkozy, Alain Juppé, Valérie Boyer, Patrick DEvedjian, Serj Sarkisyan, Edward Nalbantyan*

Dergimizin son sayısından bu yana geçen dört ay içinde (Ekim-Aralık 2011 ve Ocak 2012) Ermeni Sorunundaki en önemli gelişme Fransa'da, Ermeni soykırım iddialarını reddeden kişilere ceza verilmesini sağlayacak bir yasa çıkarılması olmuştur. Söz konusu yasa önce 22 Aralık 2011 tarihinde Fransız Millet Meclisinde sonra da 23 Ocak 2012 tarihinde Senato'da kabul edilmiş ancak 71 milletvekili ve 77 senatör bu yasanın, özellikle ifade özgürlüğünü ihlâl ettiğini belirterek, ilga edilmesi için Fransa Anayasa Konseyine başvurmuştur. Dergimiz basıma verildiği sırada Konseyin bu konudaki kararı henüz açıklanmamıştı.

Bu yasa konusunda yaşanan olayların yoğunluğu ve önemi dolayısıyla dergimizin bu sayısındaki Olaylar ve Yorumlar yazımını sadece bu konuya ayırıyoruz.

1. Giriş

Ermeni soykırım iddiaları, Türkiye'nin AB üyeliğiyle birlikte, Türk-Fransız ilişkilerinde başlıca sorun olmaya devam etmektedir. Ancak Türkiye'nin AB üyeliğinin güncel bir sorun olmasına karşın Ermeni sorunun hukuki alanda (Kars ve Lozan Antlaşmaları) yüz yıla yakın bir süre önce çözümlenmiştir. Bu sorunun canlandırılarak günümüzde gündeme getirilmek istenmesinin başlıca iki nedeni olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, bir milli kimlik sorunu haline getirilen soykırım iddiaları aracılığıyla, Ermeni Diasporası ve Ermenistan'ın Türkiye ile hesaplaşmaya devam etmeye çalışmasıdır. İkincisi ise Türkiye'nin soykırım iddialarına gösterdiği büyük tepkiden yararlanarak, bazı devletlerin Türkiye üzerinde bir tür denetim kurma çabalarıdır. Fransa bakımından daha ziyade birinci nedenin geçerli olduğu ancak özellikle son aylarda ikinci nedenin de devreye girdiği görülmektedir.

Türkiye ile devamlı mücadele etmek, karşı çıkmak gibi bir tür psikolojik gereksinim içinde bulunan Fransız Ermenileri, ortada kayda değer bir olay bulunmadan, bu kez soykırım iddialarını reddedenlerin cezalandırılmasını istemeye başlamışlardır.

Fransa, Ermenilerin soykırım iddialarının tanınması taleplerinin ilk ele alındığı ülkelerden biri olmuştur. Ancak bu iddiaların, diğer ülkelerden farklı olarak, bir beyan veya bildiri şeklinde değil de, önemini arttırmak için bir yasa şeklinde olmasının istenmesi bu tanınmanın birkaç yıl gecikmesine neden olmuştur. Sonunda 2001 yılının Ocak ayında "Fransa 1915 Ermeni Soykırımını açıkça tanır" cümlesinden oluşan bir yasanın kabulüyle bu tanıma gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin bu yasaya gösterdiği tepki, duygusal alanda, çok güçlü olmuştur. Ancak, çok söylenmesine ve çok yazılmasına rağmen, fiiliyatta Fransa'ya karşı hemen hiçbir yaptırım uygulanmadığından veya uygulanamadığından, bir süre sonra iki ülke ilişkileri normal haline dönmüş, hatta daha da gelişmeye başlamıştır. Türkiye'nin güçlü itirazlarına rağmen Fransızların bu yasayı çıkarabilmeleri diğer bazı Avrupa Birliği üyeleri için de emsal teşkil etmiştir. Bu çerçevede Hollanda (2004), Slovakya (2004), Polonya (2005), **Litvanya** (2005) ve Almanya (2005) parlamentoların soykırım iddialarını kabul eden kararlar almaları Fransız misalinden ve öncelikle Türkiye'nin

tepkilerinin bir sonuç yaratmamasından esinlenmiştir. Avrupa Birliği dışında olan İsviçre Parlamentosu'nun benzer bir kararı (2003) için de durum aynıdır.

Normal olarak 2001 yılı yasasının Fransız Ermenilerini tatmin etmesi gerekirdi. Ancak Türkiye ile devamlı mücadele etmek, karşı çıkmak gibi bir tür psikolojik gereksinim içinde bulunan Fransız Ermenileri, ortada kayda değer bir olay bulunmadan, bu kez soykırım iddialarını reddedenlerin cezalandırılmasını istemeye başlamışlardır. Fransız Millet Meclisi önceleri bu talepleri dikkate almamış ancak 2005 yılında Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerine başlamasının Fransız kamuoyunda yarattığı olumsuz tepkilerin etkisinde kalarak, 2006 yılında bu konuda bir yasa tasarısı kabul etmiştir. Fransız Hükümeti'nin bu tasarıya açıkça karşı çıkması bu olayın iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemesini bir ölçüde engellemiştir.

Bu tasarının yasa haline gelebilmesi için Fransız Senatosu tarafından kabul edilmesi gerekiyordu. Ancak Senato tasarımı beş yıl süreyle gündemine almamıştır. Bunun başlıca nedeni Türkiye'nin itirazlarından ziyade, tarihi olaylar hakkında yasa yoluyla hüküm vermenin ve kişileri cezalandırmanın, başta ünlü tarihçiler olmak üzere, Fransa'da aydın kesimler tarafından uygun karşılanmamasıdır. 2011 Mayıs ayında Ermenilerin zorlaması üzerine tasarı Senato'ya gelmiş ve fakat ilk olarak görüşüldüğü Kanunlar Komisyonu tarafından Anayasa'ya aykırı bulunmuş ve böylelikle söz konusu yasa tasarısı görüşülmeden reddedilmiştir.

Bu rette Başkan Sarkozy'nin kişisel girişiminin rol oynadığı anlaşılmaktadır.¹ Türkiye'nin AB üyeliği önündeki başlıca engellerden biri olan Fransa'nın, Orta Doğu politikası için işbirliğine ihtiyaç duyduğu bu ülkeyi Ermeni Sorunu gibi, daha ziyade bir iç politika konusu nedeniyle, rahatsız etmemeyi yeğlediği anlaşılmaktadır.

2. Başkan Sarkozy'nin Politika Değiştirmesi ve Ermenistan Ziyareti

Ne var ki Başkan Sarkozy için kısa süre sonra iç politika mülahazaları ön plana çıkmıştır. Nisan 2012'de yapılacak olan Başkanlık seçimleri için kamuoyu yoklamalarında iyi sonuçlar almayan Sarkozy, Eylül 2011'de yapılan Senato ara seçimlerinde Sosyalistlerin az farkla da olsa çoğunluğu ele geçirmelerini bir tür tehlike uyarması gibi algılamıştır. Ardından Sosyalist Partisi eski Genel Sekreteri François Hollande'ın Sosyalist Partisi Başkan adayı olması ve adı geçenin seçildiği takdirde Senato'da reddedilen tasarının yeniden ele alınmasını isteyeceğini söylemesi Ermeni sorununa yeniden öncelik kazandırmıştır. Bu arada Sosyalistlerin yukarıda değindiğimiz 2001

1 "Le Vice-Premier Minise Turc Accuse Nicolas Sarkozy d'Avoir Manqué à sa Parole" *Armenews*, 28 Aralık 2011.

yılı yasasının ve 2006 yılında Millet Meclisindeki tasarının kabul edilmesinde başlıca rolü oynamış olduklarını belirtmemiz gerekmektedir.

Bu durum karşısında Başkan Sarkozy Ermeni politikasını ivedi olarak revize etmek ihtiyacını duymuştur. Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan 28–29 Eylül 2011 tarihinde Fransa’ya bir çalışma ziyareti yapmıştı. Başkan Sarkozy bu ziyaretten bir hafta kadar sonra Ermenistan’ı ziyaret etmiştir. Bu hemen hiç görülmemiş bir hareket tarzıdır zira devlet başkanlarının kendilerine yapılan ziyaretleri iade etmeleri, eğer çok ivedi bir durum yoksa, genelde yıllar sonra yapılmaktadır. Ancak Başkan Sarkozy’nin bu ziyaretinin amacının, Sosyalistlere karşı yeni bir Ermeni politikasını uygulamaya koymak olduğu anlaşılmaktadır.

Başkan Sarkozy 6-7 Ekim 2011 tarihlerinde yaptığı bu ziyaretteki konuşmalarında, Fransa ve Ermenistan’ın tarihten gelen dostluğu başta olmak üzere, birçok konuya değinmiştir. Biz sadece Ermeni sorununa ve bu konuda Türkiye’den beklentilerine ilişkin sözleri üzerinde duracağız. İlk olarak Sarkozy, Ermenilerin bir soykırımına uğradığına inanmakta ve soykırımın inkârını ve özellikle kolektif inkârını, (Türkiye’yi kastetmektedir) vahim olarak nitelendirmektedir. Diğer yandan Sarkozy Ermeni soykırımı savının Türkiye tarafından kabulü üzerinde de durmuştur. Her ülkenin geçmişine bakması ve işlediği suçlarla yüzleşmesi ve tarihinin karanlık sayfalarını kabul etmesi gerektiğini, böyle yapıldığı takdirde bunun kendisini küçültmeyeceğini aksine onurlandıracağını ve büyüklüğünü göstereceğini, ayrıca ileriye doğru büyük bir adım ve barışma için bir jest olacağını, çekilen acılar kabul edilmeden barışma olamayacağını, Fransa ve Almanya’nın bunu yaptığını, büyük bir ülke olan Türkiye’nin de yapması gerektiğini söylemiştir. Konuşmasındaki en önemli nokta ise, Türkiye açıkça veya zımnem Ermeni soykırımını inkâr etmeye devam ederse, Fransa’nın inkârı cezalandırma mevzuatını değiştirebileceğini (yani bu konuda yeni bir yasa kabul edilebileceğini) aksine, Türkiye soykırımı tanımak gibi bir jestte bulunursa, mevzuatta değişiklik yapılmayacağını ifade etmesidir. Ancak bununla da kalmamış, Fransa’nın bu konudaki tepkisini (kararını), Türk devlet adamlarının ne söyleyeceğine bağlı olarak, oldukça kısa bir zamanda ortaya koyacağını ve bu zamanın kendi görev süresini içinde olmasını gerektiğini belirtmiştir. Kısaca, Fransız Cumhurbaşkanı Türkiye’den Ermeni soykırım iddialarını tanımasını istemiş, tanımadığı takdirde “inkâr tasarısı”nın kanunlaşacağını ifade etmiş ve soykırımı tanıması için Türkiye’ye kendisinin görevinin biteceği Nisan ayı sonuna kadar süre vermiştir.

Önce şimdiye kadar hiçbir yabancı devlet başkanının Türkiye’den Ermeni soykırım iddialarını tanımasını bu derece açıklıkla istemediğini ve özellikle kimsenin Türkiye’ye süre vermediğini belirtmemiz gerekmektedir. Bu açıdan

Sarkozy'nin davranışı en azından iki müttefik arasında olması gereken ilişkilere uygun değildir. Ancak Fransız Cumhurbaşkanı'nın böyle bir endişesi olmadığı ve başlıca amacının kendi ülkesi ve Ermenistan kamuoyunu etkilemek olduğu görülmektedir.

Beklediği gibi Türkiye'nin Fransız Cumhurbaşkanı'nın sözlerine tepkisi sert olmuştur. Dışişleri Bakanlığı bu konuda aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:²

No:226. 7 Ekim 2011. Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin 6-7 Ekim tarihlerinde Ermenistan'da gerçekleştirdiği Temaslar Hk.

Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin 6-7 Ekim tarihlerinde Ermenistan'da gerçekleştirdiği temaslar bağlamında, Türkiye'nin tarihini gözden geçirmesi ve 1915 olaylarına ilişkin Ermeni iddialarını kendisinin görev süresinin sona ermesinden önce tanıması gerektiği yönünde beyanlarda bulunmasını, Türkiye'nin bunu yapmaması halinde, Ermeni iddialarının desteklenmesi için daha ileri gidilmesinden yana olduğunu belirtmesini hayretle ve esefle karşılıyoruz.

Üçüncü tarafların Türkiye ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlık noktalarını kendi iç siyaset gündemlerine alet etme ve hatta bunu kendi seçim takvimleriyle bağlantılandırma hakkını kendilerinde görmeleri, siyasi güçleri hakkında bir yanılgıya işaret etmektedir. Seçim hesaplarına dayalı bu tür yaklaşımların Fransız demokrasi kültürü ve devlet geleneğiyle ne derece bağdaştığını Fransız halkı takdir edecektir.

İnsani ve ahlaki boyutları önemli olan böyle ciddi bir konunun bu kadar özensiz ve tutarsız ele alınması talihsiz olmuştur. Tek taraflı bilgilerden hareketle yapılan ve tarihi olaylar hakkında suçlayıcı hüküm içeren siyasi beyanlar, konunun gerektirdiği adilâne yaklaşımdan çok uzaktır ve Türkiye'nin meseleye bakışının dahi kavranamadığını göstermektedir. Ermenilerle uzun ortak tarihimizin sancılı dönemi, bu meseleye taraf olan veya Fransa dâhil, taraf olmayan bazı ülkelerdeki durumun aksine, Türkiye'de serbestçe tartışılabilmektedir.

Türkiye, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin nasıl iyileştirilebileceğine ve 1915 olaylarına ilişkin tarihi ihtilafın hangi yollardan giderilebileceğine ve adil hafızaya nasıl varılabileceğine ilişkin yapıcı yaklaşımını sürdürecektir.

2 No:226,7 Ekim 2011, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin 6-7 Ekim tarihlerinde Ermenistan'da gerçekleştirdiği Temaslar Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_226_7-ekim-2011_-fransa-cumhurbaskani-nicolas-sarkozy_nin-6-7-ekim-tarihlerinde-ermenistan_da-gerceklestirdigi.tr.mfa

Fransa'dan beklenen, bu sürece olumlu katkı yapması, çok boyutlu Türkiye-Fransa ilişkilerinin yara almamasına itina gösteren ve Türk halkıyla Fransa'da yaşayan Türk toplumunu rencide etmekten kaçınan sorumlu bir yaklaşım ve söylem benimsemesidir.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu Sarkozy'nin sözleri hakkında, bu tür açıklamaların bir siyasi oportünizm olduğunu, Avrupa'da seçim ortamında bunların görüldüğünü ve bazı aksamalara rağmen Türkiye ile Ermenistan arasında sürmekte olan süreci olumsuz etkileyebileceğini, Türkiye'nin tarihi ile yüzleşmesinde bir sorun bulunmadığını ancak esas kendi tarihleriyle yüzleşemeyecek olanların, sömürgecilikleri nedeniyle hükmettikleri toplumlarla hiç kaynaşmayan, onları alt sınıf, uşak olarak gören zihniyetlerin kendi tarihleriyle yüzleşmesi gerektiğini, sömürgeci geçmişe sahip olanların Türkiye'ye tarihle yüzleşme konusunda ders vermeye hakları olmadığını ifade etmiş, Türkiye'ye tarihi ile yüzleşmesini tavsiye edenlerin önce aynaya bakmaları gerektiğini söylemiştir.

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış ise Sarkozy'nin tarihçi rolüne soyunacağına ülkesinin içine girmiş olduğu ekonomik girdaptan nasıl kurtaracağına kafa yormasının, AB'nin geleceği için projeler üretmesinin daha anlamlı olacağını ifade etmiş ve bu durumu yaklaşan seçimlerin istismarı olarak değerlendirmiştir.

Başbakan Erdoğan ise partisinin Meclis Grubu'nda yaptığı bir konuşmada, Fransız Cumhurbaşkanı'nın Türkiye'ye tavsiyede bulunduğunu, oysa Sarkozy'nin ilk önce kendisine tavsiyede bulunması gerektiğini, her ülkede başka şekilde konuştuğunu, böyle bir siyasi liderlik olamayacağını, siyasetin her şeyden önce dürüstlük istediğini söyledikten sonra Türkiye'nin kolay yutulacak bir lokma olmadığını söylemiştir.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de Sarkozy'i eleştirmiş ve adı geçen bir soykırım örneği görmek istiyorsa kendi ülkesinin geçmişine bakması gerektiğini, orada Cezayir de yapılan mezalimlerin ve Kuzey Afrika'daki açık veya örtülü kırımların izlerini görebileceğini söylemiştir.

Türkiye'den gelen bu tepkiler Fransa ve Ermenistan basınında yer bulmuş ve Türkiye'nin Sarkozy'nin soykırımın tanınması talebini dikkate almaya hiç niyeti olmadığını açıkça göstermiştir.

Fransız Cumhurbaşkanı Türkiye'nin soykırım iddialarını tanınması olasılığının bulunmadığını elbette ki bilmektedir. Buna rağmen ısrar etmesinin hatta bu tanıma için, adeta bir uyarı niteliğinde, süre vermeye kalkmasının anlamı nedir?

Yukarıda ayrıca açıkladığımız gibi, Nicolas Sarkozy'nin öncelikle iç siyaset mülahazalarıyla hareket etmekte olduğunda şüphe yoktur. Fransa'da önümüzdeki Nisan ayında başkanlık, Haziran ayında da parlamento seçimleri vardır. Sarkozy ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmek istemekte ancak kamuoyu yoklamalarına göre seçim için gerekli oyu toplayamamaktadır. Bu nedenle her fırsattan yararlanarak oylarını arttırmaya çalışmaktadır. Sarkozy için sıkıntı yaratan sorunlardan biri de Ermenilerin talepleridir. Yukarıda değindiğimiz gibi, "İnkâr Yasası"nın 2011 Mayıs ayında Senato tarafından reddinden sonra Sosyalistlerin Senato'da çoğunluğu ele geçirmeleri Sarkozy'yi zayıflatmıştır. Şimdi bu durumu değiştirmek ve içine düştüğü sıkıntılı durumdan kurtulmak çabası içindedir. Erivan'da Türkiye'den soykırım iddialarını belirli bir süre içinde tanınmasını istemekle Sosyalistlerin elinden Ermeni kozunu almayı hesaplamış olduğu anlaşılmaktadır. Mayıs ayında Sosyalist oylar "İnkâr Yasası"nın kabulüne yetmemişken şimdi iktidardaki UMP Partisinden bazı senatörlerin bu yasa lehinde tutum almalarıyla yasanın kabulü imkân dâhiline girmiş, diğer bir deyimle Sosyalistlerin yapamadığını Sarkozy ve Partisinin gerçekleştireceği bir durum yaratılmıştır.

Türkiye ile Fransa arasındaki anlaşmazlıklar aslında görüldüğünden de derindir. Bir Fransız gazetesi bunları şöyle özetlemektedir: Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği, İran'ın nükleer araştırmaları, Türkiye'nin Güney Akdeniz'de Kıbrıs ve İsrail'le olan sorunları.

Ne var ki Sarkozy, Sosyalistleri köşeye sıkıştırırken ülkesinin Türkiye **olan ilişkilerde** gerginlik yaratmıştır. Ancak Sarkozy'nin buna önem vermediği ve Türkiye'nin AB üyesi olamayacağı ve Ermeni soykırım iddialarını tanınması gerektiği gibi söylemlerin Fransa kamuoyunun önemli bir bölümü tarafından tasvip edildiğini ve oya dönüşebileceği hesaplayarak hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bu arada Türkiye aleyhindeki beyan ve tutumlarının, Türkiye'nin AB üyeliğine kesin olarak karşı çıkan Fransız aşırı sağcılarını özellikle memnun etmesi ve bu bağlamda bazı sağcı oyları etkilemesi de olasıdır.

Sarkozy'nin bir diğer amacının Türkiye'nin şiddetle karşı çıktığı bu yasayı kabul ettirerek Türkiye'yi "mağlup etmek" olarak özetlenebilir. Türkiye ile Fransa arasındaki anlaşmazlıklar aslında görüldüğünden de derindir. Bir Fransız gazetesi bunları şöyle özetlemektedir: Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği, İran'ın nükleer araştırmaları, Türkiye'nin Güney Akdeniz'de Kıbrıs ve İsrail'le olan sorunları.³ Bunlara ek olarak, Müslüman ülkelerin bir kısmı üzerinde etkisi bulunan Fransa'nın, Türkiye'nin son yıllarda bu ülkelerde, özellikle Libya ve Filistin'de, kazandığı prestijden rahatsız olduğu

3 "L'ouverture Turque de Nicolas Sarkozy" *Le Monde*, 1 Aralık 2011.

söylenmekte ve bu çerçevede Sarkozy'nin Başbakan Erdoğan'ı kastederek "Birisinin ona kafa tutması lâzım" dediği öne sürülmektedir.⁴ Kısaca Sarkozy Türkiye'ye hem Avrupa'nın hem de Orta-Doğu'nun kapısını kapatmak istemektedir.

Müslüman ülkeler bu yasa konusunda Türkiye'ye destek vermez veya az verilerse Sarkozy Türkiye'yi geri plana itmek politikasında başarılı olabilir. Nitekim Türkiye bu yasa için Cezayir'in desteğini ararken bu ülkenin Başbakanı Ahmet Uyahia'nın Türkiye'den "Cezayir'in sömürgeleşmesini pazarlık konusu yapmayı bırakmasını" istemesi⁵ bazı Arap ülkelerinin Ermeni soykırımı konusunda Türkiye'ye yardımcı olmak niyetinde olmadıklarını göstermektedir.

3. Fransız Millet Meclisine Yeni Bir Tasarı Sunulması

Sarkozy Ermenistan ziyaretinden döndükten on gün kadar sonra, 18 Ekim 2011 tarihinde, Fransa'da iktidarda olan UMP partisinin Marsilya Milletvekili Bayan Valérie Boyer (Buaye okunur) Millet Meclisine, ırkçılığa karşı mücadele ve Ermeni soykırımının varlığını reddedenlerin cezalandırılması öngören bir yasa tasarısı vermiştir. Başkan Sarkozy'nin Erivan ziyareti sırasında Ermeni soykırım iddiaları hakkında Türkiye'deki, yukarıda özetlediğimiz, tepkiler karşısında fazla beklemeden harekete geçtiği görülmektedir. Diğer yandan 2011 Mayıs ayında Fransız Senatosunda reddedilen tasarının canlandırılması yerine Millet Meclisine yeni bir tasarının sunulmuş olması da dikkat çekmektedir.

Bu tasarının Senato tarafından reddedilen tasarıdan başlıca farkı, 28 Kasım 2008 tarihinde Avrupa Birliği tarafından kabul edilen, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusundaki 2008/913/JAI sayılı Çerçeve-Kararın Fransa tarafından uygulanmasını, diğer bir deyimle Fransız mevzuatının Çerçeve-Karar'a uygun bir şekilde değiştirilmesini amaçlamasıdır. Böylelikle Ermeni soykırım iddialarını inkâr edenler Fransa'nın bir girişimi ile değil, Avrupa Birliğinin bir kararının uygulanmasının sonucu olarak cezalandırılmış olacaktır. Bunun da "inkârın" cezalandırılmasına karşı olanlardan bir kısmının fikrini değiştirebileceği ümit edilmiştir.

Hemen belirtelim ki AB Çerçeve-Kararı soykırımdan bahsetmekle beraber, varlığı üzerinde fikir birliği olmayan Ermeni soykırım iddialarını kapsamamaktadır. Valérie Boyer tasarısına "varlıkları kanunla kabul edilmiş soykırım suçları" ibaresi konmuştur. Burada kastedilen kanun, Ermeni

4 A.g.e

5 "Soykırım'a Cezayir'i Alet Etmeyin" *Hürriyet*, 8 Ocak 2012.

soykırımını tanıyan 2001 yılı kanunudur. Böylelikle Ermeni soykırım iddialarının da Çerçeve-Karar içinde ele alınmasına çalışılmıştır. Ancak diğer ülkelerinin böyle bir yoruma gitmemeleri, yani Çerçeve-Karar gereğince mevzuatlarında yapacakları değişikliklerin Ermeni soykırım iddialarını kapsamaması halinde, üye ülkelerin mevzuatı tekdüze olması gerektiğinden, ortaya bir sorun çıkacaktır. Bir habere göre Başkan Sarkozy Ermeni soykırımı inkârını AB genelinde cezalandırılması için bir girişim başlatmıştır.⁶ Bu gerçekleştiği takdirde ve Türkiye de soykırım iddialarını kesinlikle reddettiğine göre, AB'ye tam üye olması yolunda yeni bir engel yaratılmış olacaktır.

Fransız Devlet Başkanı'nın soykırım konusunda, esas itibarıyla seçim mülahazalarıyla Türkiye'ye karşı takındığı tavra mukabil Fransız Dışişlerinin Türkiye ile ilişkilerde ciddi bir hasar olmaması için çaba harcadığı görülmüştür. Mesela Fransız İçişleri Bakanı Claude Gueant, Sarkozy'nin Erivan'da bulunduğu bir sırada, Türkiye'ye gelerek terörle mücadele konusunda bir anlaşma imzalamıştır. Diğer yandan Türkiye'nin gösterdiği tepkiler karşısında Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppé de Türkiye'ye bir ziyaret yapmak ihtiyacını duymuştur. Türkiye Dışişleri bu ziyareti "Türk-Fransız ikili ilişkilerinin, önümüzdeki dönemde daha ileriye götürülmesine dair karşılıklı iradenin bir göstergesi olarak" değerlendirmiştir.⁷

Fransa'nın, Almanya ile birlikte Türkiye'nin AB üyeliğine en fazla engel çıkartan ülke olmasına karşın Juppé bu ziyaret sırasında, Avrupa Birliği iç reformlarını tamamladıktan sonra Birliğin genişletilmesi konusunda ilerleme kaydedilebileceğini, diğer bir deyimle Türkiye'nin üyeliğinin ele alınabileceğini belirterek ve müzakerelerde yeni üç faslın açılmasına taraftar olduklarını da bildirerek Türkiye'nin AB üyeliği konusunda bazı ümitler vermiştir.

Alain Juppé, Türkiye ile Fransa arasında ikinci önemli anlaşmazlık olan Ermeni Sorunu'nda ise Türkiye'nin "Tarihçiler Komisyonu" önerisini benimsediğini, elbette bu Komisyon'un Ermenistan'ı da içermesi gerektiğini ve ilgili toplantıların Paris'te yapılabileceğini söylemiş, ancak ihtiyatı elden bırakmayarak, bu konuyu Başkan Sarkozy'e sunacağına da ifade etmiştir.

Kısaca Juppé, Başkan Sarkozy'nin tutumu nedeniyle Türkiye'de Fransa'ya karşı oluşan olumsuz havaya bir yumuşama getirmeye çalışmıştır. Ancak yakından bakıldığında Fransız Dışişleri Bakanı'nın ülkesinin ne Avrupa

6 "AB Çapında İnkâr Yasası" *Hürriyet*, 8 Ocak 2012.

7 Dışişleri Bakanlığının 16 Kasım 2011 tarihli 259 sayılı açıklaması http://www.mfa.gov.tr/no_-259_-16-kasim-2011_-fransa-disisleri-ve-avrupa-isleri-bakani-sayin-alain-juppe_nin-ulkemizi-ziyareti-hk_tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

Birliği konusunda ne de Ermeni Sorunu'ndaki tutumunda ciddi bir değişiklik anlamına gelebilecek bir beyanda bulunmadığı görülmektedir.

Tahmin edileceği gibi Juppé'nin sözlerine karşı Ermeni çevrelerinin tepkisi sert olmuştur. Fransa'daki Ermeni basını "Fransa'nın patronu kim? Sarkozy mi Juppé mi?" olduğunu sorgularken Ermenistan'da hükümet koalisyonunun büyük ortağı Cumhuriyetçi Parti'nin Sözcüsü Eduard Şarmazanov soykırım konusunun hiçbir zaman tartışılmayacağı hakkında bilinen Ermeni görüşlerini tekrarladıktan ve bu konunun tarihi değil siyasi olduğunu, o nedenle de siyasi bir çözüm gerektirdiğini ifadeden sonra soykırım iddiaları aracılığıyla Ermenistan'ın Türkiye'den malların iadesi, tazminat alınması ve diğer taleplerini gerçekleştirmeyi amaçladığını imâ etmiştir.

Bu arada Başkan Sarkozy'nin önümüzdeki Başkanlık Seçimleri için Ermenistan'ı kullanmayı sürdürmekte olduğu görülmüştür. Bu çerçevede Başkan Sarkisyan Eylül ayı sonunda Fransa'ya yaptığı resmi ziyaretten iki ay kadar sonra, 7 Aralık 2011 tarihinde, Avrupa Halk Partisi'nin 20. Kongresi'ne katılmak gibi sudan bir bahaneyle yeniden Fransa'ya (Marsilya'ya) giderek burada Ermeni asıllı kişilere yaptığı bir konuşmada, Sarkozy'nin Ermenistan'a yaptığı ziyareti "tarihi" olarak nitelendirmiş, o zamana kadar hiçbir devlet adamının Ermenilerin acılarını, Türkiye-Ermenistan ilişkilerini ve soykırım konularını bu kadar açıklıkla dile getiremediğini, bu nedenle Fransız Başkanı'na minnettar olmaları gerektiğini söylemiş ve böylelikle Sarkozy'e oy verilmesini ima etmiştir.

4. Türkiye'nin Tepkileri ve Fransızları İkna Çabaları

Bu arada 18 Ekim 2011 tarihinde Millet Meclisine verilen tasarinın kanunlaşması prosedürünün hızlandığı gözlemlenmiştir. Bu tasarı, Fransız Anayasasına uygunluğunun belirlenmesi bakımından 7 Aralık 2011 tarihinde Millet Meclisinin Kanunlar Komisyonunda görüşülmüş ve iki aleyhte oy hariç, oybirliği ile kabul edilmiştir.⁸ Böylelikle tasarinın Meclis tarafından kabulü için önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye, Kanunlar Komisyonu kararına karşı tepkisini Dışişleri Bakanlığının şu açıklamasıyla ortaya koymuştur:⁹

8 "Le Négationnisme A l'A.N., le 19 décembre" *Collectif VAN*, 8 Aralık 2011.

9 No: 287, 09 Aralık 2011, Fransa'da Kabul Edilen Yasa Teklifi Hk.
http://www.mfa.gov.tr/no_-287_-09-aralik-2011_-fransa_da-kabul-edilen-yasa-teklifi-hk_.tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

No: 287, 09 Aralık 2011, Fransa'da Kabul Edilen Yasa Teklifi Hk.

“Fransa’da bilinen siyasi dinamiklerle 2001 yılında kabul edilen ve 1915 olaylarına ilişkin tartışmada tek tarafın görüşlerine itibar eden yasadan bu yana, bu yasaya cezai yaptırım gücü kazandırılması yönündeki girişimlerin özellikle Fransa’daki seçim dönemlerinde nüksettiği görülmektedir. 7 Aralık 2011 tarihinde Ulusal Meclis’in Kanunlar Komisyonu’nda kabul edilen yasa teklifi bunun son örneğini oluşturmaktadır.

Bu ciddi konunun ülkemiz için ne derece hassas olduğu Fransız yönetimi tarafından bilinmektedir. Türkiye ve Fransa’nın ikili ve uluslararası düzeyde işbirliği imkânlarını arttırabilecekleri istikrarlı bir döneme girilmişken, bu defa telafisi mümkün olmayacak adımların atılmaması ümit edilmektedir. Bu tür adımların ileri noktalara varmasının sorumluluğu da girişim sahiplerine ait olacaktır.

Fransa’dan beklentimiz, Türkiye ve Ermenistan arasında tarihe ilişkin ihtilafın diyalog yoluyla görüşülmesine yapıcı katkılarda bulunması, ifade özgürlüğü ile açıkça çelişen, konunun hak ettiği bilimsel ve adil yaklaşımdan uzak kararlardan kaçınmasıdır.”

Bu konuda söylenebilecek olan diğer bir husus, Fransız Senatosu Kanunlar Komisyonu’nun sekiz ay kadar önce Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyenlerin cezalandırılmasına dair diğer bir tasarımı, özellikle “fikir ve ifade özgürlükleri hakkındaki anayasal ilkelere aykırı” olduğunu belirterek, oybirliği ile reddetmiş olduğudur.¹⁰ Böylelikle Fransız Parlamentosunun iki Meclisinden aynı konuda birbirinin aksi iki karar alınmıştır. Aradaki tek fark, Senato Kanunlar Komisyonunun reddettiği tasarının Ermeni soykırım iddialarını doğrudan ele alması, Millet Meclisi Kanunlar Komisyonunun kabul ettiği tasarıda ise, yukarıda değindiğimiz gibi, 2001 yılı kanununa gönderme yapan “varlıkları kanunla kabul edilmiş soykırım suçları” deyiminin kullanılmış olmasıdır. Ancak bu fark tamamen şeklidir. Esasta iki tasarı da Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyenleri cezalandırmayı amaçlamaktadır.

Söz konusu tasarının Fransız Millet Meclisi tarafından kabulü olasılığı artınca Türkiye’de de karşı önlemler üzerinde durulmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış bu konuda basına 13 Aralık’ta Dışişleri Bakanlığında bir toplantı düzenlendiğini ve yapılması gerekenler hakkında bir yol haritası belirlendiğini söylemiş ve ayrıca Türkiye’de çalışan Fransız iş adamlarının da tasarının kabul edilmemesi konusunda ağırlıklarını koyacağına inandığını zira

10 Ermeni Araştırmaları, Sayı 39, s. 44

böyle bir tasarının kabul edilmesinin iki ülke arasındaki dostluğa zarar vereceğini belirtmiştir.¹¹

Fransız Hükümetini ve parlamentosunu bu tasarının kabulünden vazgeçirmek için Türkiye’de yoğun bir faaliyete başlandığı görülmüştür.

TBMM de bu faaliyetlere katılmış ve Meclis Başkanı Cemil Çiçek Fransız Millet Meclisi Başkanı Bernard Accoyer’e bir mektup göndererek ulusal parlamentoların görevlerinin tarih yazmak olmadığını bu konuların tarihçilere bırakılması gerektiğini belirterek tasarının yasalaşmasının Türk-Fransız ilişkilerine yapacağı tahribata dikkat çekmiştir.¹² Ayrıca Fransa’ya Mecliste temsil edilen partilerin temsilcilerinden oluşacak bir parlamento heyeti gönderilmesine karar verilmiştir. Diğer yandan, TBMM’de, 20 Aralık 2011 günü Birinci Oturumu yöneten Başkan Vekili Meral Akşener Fransa’daki soykırım iddialarını reddedenlerin cezalandırılması hakkındaki kanun tasarısı hakkında bir “başkanlık açıklaması” yapmıştır. Söz konusu açıklamanın metni aşağıdadır:

“Sözde Ermeni soykırımını reddedenlerin cezalandırılmasını öngören tek yanlı, haksız ve asılsız teklifin Fransa Ulusal Meclisi Genel Kurulunda görüşülecek olması vahim, kabul edilemez ve tarihî bir hatadır. Türk halkını derinden yaralayan, Türk tarihini tek taraflı bilgilere dayanarak karalayan ve bu haksızlığa karşı kendini savunma hakkını elinden alan kanun teklifinin gündeme getirilmesini şiddetle kınıyoruz. Tarihte yaşanan olaylar bilimsel, tarafsız araştırmalarla ele alınmalıdır. Kendilerini tarihçilerin ve yargıçların yerine koymakta sakınca görmeyen parlamentoların bu tür tasarrufları siyasi olduğu kadar hukuki ve ahlaki bakımdan da son derece sorunludur.

Fransa’nın bu tutumu çifte standardın da bariz bir örneğini teşkil etmektedir. 21’inci yüzyılda bir Avrupa ülkesinin tarihteki yalanları cesaretle reddedenleri cezalandırmaya kalkması bilim adına, ifade özgürlüğü adına, insan hak ve hürriyetleri adına son derece vahim, kaygı verici, hatta utanç vericidir. Kendi tarihleriyle yüzleşemeyenlerin asılsız iddialar üzerinden Türk tarihine saldırımları çok ciddi bir samimiyetsizlik göstergesidir. Eğer, Fransız Ulusal Meclisi tarihle ilgilenmek istiyorsa, Afrika’da yaşananları, Ruanda’da, Cezayir’de gerçekleşen katliamları aydınlığa kavuşturmalıdır.

Fransız Parlamentosunun söz konusu teklifi kabul etmesi, Türkiye-Fransa arasındaki çok yönlü ilişkileri derinden yaralayacaktır.

11 “Bağış: Sarkozy Yeniden Seçilemeye Durdurdu” *Cihan*, 14 Aralık 2011.

12 “Fransa’ya Uyarı Mektubu” *A.A.*, 13 Aralık 2011.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu düşünce ve hissiyatla, kasıtlı, art niyetli, haksız ve hukuksuz girişimleri kınıyor; bu tarihî yanılığın vazgeçmesine yönelik çağrımızı Fransa Ulusal Meclisine hatırlatarak tarihî sorumluluğumuzu yerine getirmiş oluyoruz.”

Görüldüğü üzere bu açıklama Fransız yasa teklifini tarihi bir hata olarak nitelendirmekte ve **kınanmakta** ve Fransız Meclisi, kendini tarihçilerin ve yargıçların yerine koyduğu için, hukuki ve ahlaki yönden sorunlu görülmektedir. Ayrıca” tarihteki yalanları reddedenlerin” cezalandırılmasına kalkışılması da vahim, kaygı ve utanç verici olarak nitelendirilmektedir. Açıklama’da Fransa’nın, kendi tarihi ile yüzleşmezken Türk tarihine saldırılması samimiyetsiz olarak görülmekte ve eğer Fransız Meclisi tarihle ilgilenmek istiyorsa Ruanda ve Cezayir’deki katliamları aydınlığa kavuşturması gerektiği bildirilmektedir. Son olarak da tasarının yasallaşmasının iki ülke ilişkilerini derinden yaralayacağı ifade olunarak Fransız Meclisi bu tarihi yanılığın vazgeçmeye çağrılmaktadır.

Başbakan Erdoğan ise bu tasarı hakkında Başkan Sarkozy’e bir mektup göndermiştir. Basında yer alan haberlere göre¹³ mektubun ana hatları şu şekilde özetlenebilir:

- Sarkozy ile daha önce yaptığı bir görüşmede adı geçenin 2006 yılı tasarısını Senato’ya götürmek niyetinde olmadığını ifade ettiğini, bu yeni girişimin kendisini hayrete düşürdüğünü (gerçekten de Sarkozy bu tasarının Mayıs 2011’de Senato’da reddedilmesini sağlamış, ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sonraları fikir değiştirerek aynı içerikli bir **kanunun** Ekim ayında Millet Meclisine verdirmiştir),
- Söz konusu yasa teklifinin Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türk Ulusunu ve Fransa’da yaşayan Türk toplumunu doğrudan hedef aldığını ve hasmane (düşman gibi) olduğunu,
- Bu tür adımların, daha ileriye gittiği takdirde, Türkiye ile Fransa arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve diğer tüm alanlardaki ilişkiler bakımından vahim sonuçlar doğuracağı ve bu durumun sorumluluğunun Fransa’ya ait olacağı,
- Bu yasa teklifinin düşünce ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiği, Fransa’nın savunduğu ilkelerle çeliştiği, Ermeni meselesine farklı perspektiften bakan kişilerin (Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyenlerin) ifade özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtladığı,

13 “Vahim olur” *Hürriyet*, 17 Aralık 2011.

- Bu gibi girişimlerin (yani yasa tasarısının) Türkiye-Ermenistan arasında tarihi anlaşmazlıkların diyalog yoluyla görüşülmesine katkıda bulunmadığı, gerçeğin ortaya çıkmasını engellediği,
- 1970 ve 1980’li yıllarda Fransa’da Türk diplomatları ve kamu görevlilerinin Ermeni terörüne hedef olduğu, Türk kamuoyunda bu olayların anısının taze olduğu, bu nedenle bu tür girişimlerin Fransa’da yapılmasının Türk halkında farklı algılandığı,
- Türkiye-Fransız ilişkilerinin üçüncü tarafların (Diaspora Ermenilerinin ve Ermenistan’ın) taleplerine tutsak edilmemesi gerektiği,
- Sarkozy’nin verdiği sözü tutarak bu gibi yasal çalışmaları ve telafisi mümkün olmayacak adımlar atılmasını engellemesinin beklendiği.

Mektubun saygılı ancak ağır bir dille kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Şüphesiz en önemli yönü, daha ileriye gidildiği takdirde (tasarı yaklaştığı takdirde) bunun iki ülke arasındaki ilişkiler bakımından vahim sonuçları olacağına dair bölümdür ki bu iki ülke ilişkilerinde bir kısıtlama, bir azalma olacağı anlamı taşımaktadır.

Başbakan Erdoğan daha sonra şifahen de bu mektubun içeriğine temas etmiş ve mektupta yer alamayan bazı hususları dile getirmiştir. Bunların başında Fransa’nın **Cezayir de** ve daha sonra Ruanda’da yaptığı katliamlar gelmektedir. Başbakan kendi tarihleriyle yüzleşemeyenlerin Türkiye tarihine saldırmalarının büyük bir samimiyetsizlik olduğunu ileri sürerek “tarih parlamentolarda yapılan oylamalarla yazılmaz. Tarih, popülizm uğruna, oy toplama uğruna çarpıtılamaz” demiştir. Başbakan ayrıca Türk tarihinde sömürü, emperyalist yaklaşım olmadığını, bir ülkeyi işgal etmek, ardından ülkenin kaynaklarını çalmanın bulunmadığını, dost ve kardeş halklara zulüm, baskı ve sindirme yapılmadığını,¹⁴ bunu hiçbir tarihçi, hiçbir siyasetçinin Türkiye tarihinde göremeyeceğini¹⁵ de söylemiştir.

Başbakanın bu açıklamalarından sonra birçok siyaset adamı bu konudaki düşüncelerini ortaya koyan beyanlarda bulundular. Bunlardan bazılarını aşağıda temas edeceğiz.

Esasen Fransa Millet Meclis Başkanı Bernard Accoyer’e bir mektup göndermiş bulunan Meclis Başkanı Cemil Çiçek, Fransa’da değindiğimiz

14 “Soykırımı Görmek İçin Kendine Bak” (Libya Ulusal Geçiş Konseyi Başkanı Mustafa Abdulcelil ile Basın Toplantısı) *Milliyet*, 18 Aralık 2011.

15 “Kendi Kirli Tarihlerine Baksınlar” *Hürriyet*, 17 Aralık 2011.

gelişmeleri, tarihi olayları parlamento düzeyine çıkarma çabası olarak, iç politika ve istismar kokan teşebbüs olarak tanımladı ve bu yönde gelişmeler olduğu takdirde bunun ilişkilerde tamir edilemeyecek kadar büyük sıkıntılara yer vereceğini ve gelecekte Fransa'nın bunun bedelini ağır ödeyeceğini söyledi.¹⁶

Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, söz konusu tasarı hakkında Türkiye'nin bunu önleyecek ve yanlışlığını izah edebilecek noktada olduğunu, Başbakanın mektubunun gereğinin yapılarak ilişkilerin daha fazla bozulmasına imkân verilmeyeceğini umduğunu ifade etti.¹⁷

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu her fırsatta bu konuyu ele alarak konuşmalar yaptı.

Davutoğlu 15 Aralık tarihinde Türkiye'de iş yapan Fransız Firmaları temsilcilerini Dışişleri Bakanlığına davet ederek kendilerine eğer tasarı kanunlaşırsa bundan sadece siyasi ilişkilerin değil ekonomik ilişkilerin de zarar göreceğini vurguladı.¹⁸

TBMM'sindeki bütçe konuşmasında “Voltaire Fransa”sının Meclisine seslenmek istediğini ifadeden sonra “Bu yapılmak istenen tarihi anlamak konusunda yeni bir dogma inşa etmektir, alternatif düşünceleri yasaklamaktır. Bu Orta-Çağ zihniyetinin Fransa'da yaşaması Avrupa için en büyük tehlikedir... Eğer böyle bir tasarı yasallaşırsa Avrupa'ya ortaçağ zihniyetinin gelişinin öncüsü de Fransa olacaktır. Özgür tartışma ortamını bertaraf etmeye, düşünce ve ifade özgürlüğüne set vurmaya, dogmatik bir yasa yoluyla tarihi susturmaya yönelik bu girişimlerle Fransa'nın temsil ettiği değerler çiğnenmektedir” dedi. Ayrıca bu tür yasalarla Türkiye'nin kendini savunma hakkının elinden alınmayacağını, Türkiye'nin anlına kara leke sürme girişiminin karşılıksız bırakılmasının söz konusu olamayacağını belirterek, bu yasa kabul edildiği takdirde Türkiye'nin Fransa'ya yanıtının kararlı olacağını ifade etti.¹⁹

AB ülkeleri Büyükelçilerine verdiği bir yemekte bu yasa tasarısının Avrupa değerlerine karşı bir girişim olduğunu, Türkiye'nin bunu asla kabul etmeyeceğini ve bu konuyu her platforma taşıyacağını, mademki bu konu Fransa için önemliydi neden seçime dört ay kala ortaya atıldığını sorarak bu girişimin kesinlikle popülist olduğunu söyledi.²⁰

16 “Çiçek: Fransa Bedelini Çok Ağır Öder” *A.A.*, 19 Aralık 2011.

17 “Önleyecek Noktadayız” *Hürriyet*, 17 Aralık 2011.

18 “Turkey Warns France Against ‘Grave Consequences Passing Genocide Bill’” *Today's Zaman*, 16 Aralık 2011

19 “Davutoğlu: Gelecek 20 Yılı ‘Bugün’ Belirleyecek” *ntvmsnbc*, 15 Aralık 2011.

20 “Paris'te Ne Diyeyim” *Hürriyet*, 17 Aralık 2011.

Reform İzleme Grubunun Konya’da yaptığı toplantıda da bu konuya değinen Davutoğlu, daha önceki sözlerine ek olarak, “Orada (Fransa’da) yaşayan onbinlerce vatandaşımız bu konuda fikir beyan ettiğinde onlara da mı cezai müeyyide uygulanacak” diye sorduktan sonra, Türkiye’nin yüzleşmeye hazır olduğunu ama bu imkân verilmez ve bir dogma oluşturulursa gidilen her ülkede ve Afrika’da Fransız kolonializmi üzerinde konuşulacağını, “Fransa’da konuşamadığımız gerçekleri dünyanın her yanında konuşmaya” başlayacaklarını söyledi.²¹ Davutoğlu aynı gün bir basın toplantısında Fransız Dışişleri Bakanı Juppé’nin Türkiye’ye yaptığı son ziyaret sırasında kendisine bir ortak tarih komisyonu çerçevesinde Ermeni iddialarının ele alınmasını gündeme getirildiğini, Fransız Bakanın bunu ilgili taraflara iletteceğini söylediğini, ancak aradan bir ay geçmeden yaşananların, Juppé’nin benimsediği ifade özgürlüğü ve tarihin araştırılarak çözüme kavuşturulabileceği görüşüne karşı Fransa’da dogmatik bir zihniyetin devreye girdiğini gösterdiğini vurguladı.²²

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış ise bu durumun Türkiye’nin olduğu kadar Türkiye ile ve Türkiye üzerinden bölge ile iş yapmaya çalışan Fransız Şirketlerinin sorunu olduğunu, bu tasarının sadece 74 milyonluk bir Pazar olan Türkiye’yi değil aynı zamanda Fransa’nın Müslüman asıllı vatandaşlarını da tedirgin edeceğini, Fransız nüfusunun %11’inini Fas, Tunus, Cezayir asıllılardan oluştuğunu ve bu kişilerin tasarımı yakından takip ettiğini belirtti ayrıca bu süreçte Fransa iş dünyası ve âkil siyasetlerinin ağırlıklarını koyacağını umduğunu ifadeyle Türkiye’nin değil Fransa’nın çıkarları gözetilirse bu tasarının bir an önce gündemden çıkarılması gerektiğini söyledi.²³

Muhalefet Partileri de Fransa’daki kanun tasarısı konusuna ilgi gösterdiler.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’da bu konudaki bir soruyu “Fransa’nın, özellikle Sarkozy’nin son hareketi 1789 Fransız İhtilâline düşürdüğü bir gölgedir. Aslında bu eylem, Türkiye’yi şu veya bu şekilde üzmez ama Fransa kendi tarihine bir anlamda ihanet etmiş olur” şeklinde yanıtladı.²⁴

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli yukarıda değindiğimiz, Fransa’yı eleştiren ve kınayan tutumunu sürdürdü.

TBMM’de temsil edilen dördüncü parti olan BDP’nin (Barış ve Demokrasi

21 “Afrika’ya Anlatırız” *Cumhuriyet*, 19 Aralık 2011.

22 “Biz de Bütün Afrika’ya Sizin Sömürgeciliğinizi Anlatırız” *Zaman*, 19 Aralık 2011.

23 “Bundan Özür Dile” *Hürriyet*, 18 Aralık 2011.

24 “Fransa Kendi Tarihine İhanet” *Hürriyet*, 22 Aralık 2011.

Partisi) söz konusu kanun tasarına ilişkin bir bildirisine rastlanmadı. Ancak adı geçen partinin Ermeni görüşlerini desteklediği bilindiğinden, ilke olarak, tasarını destekledikleri söylenebilir. Diğer yandan bu Parti 1915 olaylarının soykırım olduğunu fırsat geldikçe belirtmektedir. Nitekim 19 Aralıkta TBMM görüşmeleri sırasında söz alan bu partinin Muş Milletvekili Sırrı Sakık'ın “Geçmişimizde de zaten bu katliam kültürü var, 1915’lerde, sonra Yahudilere, Kürtlere uygulanan o zalimane politikalar”²⁵ ifadeleri Mecliste şiddetli itirazlara neden oldu. BDP, 20 Aralık günü TBMM’de yapılan “Başkanlık Açıklaması”na itiraz etmemiş, duyduğu memnuniyetsizliği alkışlara katılmayarak göstermiş, diğer yandan, aşağıda değineceğimiz, Fransa’ya gönderilen TBMM Heyetine üye de vermemiştir.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül söz konusu kanun tasarısı hakkında görüşmek üzere Başkan Sarkozy ile telefonda görüşmek istemiştir. Cumhurbaşkanlığı Basın Başdanışmanı Ahmet Sever'in verdiği bilgiye göre iki gün süreyle Başkan Sarkozy’e telefonla ulaşılmaya çalışılmış ancak adı geçen çeşitli bahanelerle görüşmeyi ertelemiştir. Sever bu durumu Sarkozy’nin “cesaret edemeyerek Gül ile telefonla görüşmekten kaçtığı” şeklinde nitelendirmiştir.²⁶ Bu gelişme üzerine Cumhurbaşkanı şu yazılı açıklamayı yapmıştır:²⁷

“Fransa Ulusal Meclisi’nin gündeminde bulunan, ülkemize ve milletimize yönelik haksız ve asılsız ithamları reddetme özgürlüğünü ortadan kaldırmaya matuf yasa çalışmasını kabul etmemiz söz konusu değildir.

Fransa’yı ifade özgürlüğüne saygı göstermeyen ve objektif bilimsel araştırma yapılmasına dahi izin vermeyen bir konuma düşürecek bu girişimden, en kısa sürede vazgeçilmesini temenni ediyorum.

Ne garip ve düşündürücüdür ki, bu tür girişimler hep seçim öncesi dönemlere rast gelmektedir. Fransa’nın, yüzyıllara dayanan Türk-Fransız dostluğu, ortak menfaatleri ve ittifak bağlarını küçük siyasi hesaplara feda etmeyeceğini ümit etmek istiyorum.

Bir ülkenin tarihi hakkında siyasi bir kurum olan Parlamento aracılığıyla yargıda bulunmak, tarihi siyasi amaçlarla tahrif etmek en hafif tabiriyle izansızlıktır.

25 19 Aralık 2011 tarihli TBMM Tutanakları

26 “Sarkozy İki Gündür Telefonlara Çıkıyor” *Vatan*, 21 Aralık 2011.

27 No:305, 22 Aralık 2011, Fransa Ulusal Meclisi’nin Kabul Ettiği Karar Tasarısı Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_305_-22-aralik-2011_-fransa-ulusal-meclisi_nin-kabul-ettiği-karar-tasarisi-hk_.tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

Fransa’da aklın ve sağduyunun hâkim olmasını ve bahse konu yasa tasarısının gündemden düşürülmesini, tarihin yazımının tarihçilere bırakılmasını bekliyoruz.”²⁸

Bu vesileyle bir devlet başkanın diğer bir devlet başkanının telefonla görüşme talebini kabul etmemesi veya savsaklamasının pek görülen bir olay olmadığını ve bu tür bir hareketin en azından saygısızlık olarak nitelendirilebileceğini belirtmek isteriz. Bu arada, Başbakan Erdoğan’ın bir gazetecinin bu konudaki bir sorusuna cevaben “Diplomatik bir talihsizlik... uluslararası diplomaside böyle bir gaf, böyle bir yanlış yapılmaz. Sarkozy kendini tanımlamıştır” yanıtını vermiştir.²⁹

Bir devlet başkanın diğer bir devlet başkanın telefonla görüşme talebini kabul etmemesi veya savsaklamasının pek görülen bir olay olmadığını ve bu tür bir hareketin en azından saygısızlık olarak nitelendirilebileceğini belirtmek isteriz.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, TBMM Fransa’ya bu konuyu görüşmek üzere bir heyet göndermiştir. Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı E. Büyükelçi Volkan Bozkır’ın başkanlığında C.H.P. milletvekili, eski Paris Büyükelçisi Osman Korutürk, APK milletvekili ve Türkiye-Fransa Dostluk Grubu Başkanı Kasım Gürpınar, CHP Samsun Milletvekili Haluk Koç ile MHP Kayseri Milletvekili Prof.Dr. Yusuf Halaçoğlu’nun oluşan bu heyet Paris’te gerek Millet Meclisi gerek Senato üyeleriyle çeşitli temaslar yapmış ve bu arada Dışişleri Bakanı Alain Juppé, Milli Meclis Başkanı Bernard Accoyer, Senato Başkan Yardımcısı Jean-Claude Gaudin, Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin dışpolitika danışmanı Büyükelçi Jean-David Levitte ile görüşmüştür.

Fransız Dışişleri, Heyetin Dışişleri Bakanı Alain Juppé ile yaptığı görüşmeye ilişkin bir açıklamasında³⁰ Bakanın heyete iki ülkenin ortak stratejik çıkarlarını ifade ettiğini ve bu çerçevede Suriye ve Afganistan konularında işbirliğinin, NATO ve G 20’ye ortak üyeliklerinin ve ayrıca kültürel ve ekonomik alandaki işbirliğinin ikili ilişkilerin karşılaşmakta olduğu bazı sorunların üstesinden gelmesine olanak verecek derecede güçlü olduğunu belirttiğini, diğer yandan Bakanın, Başkan Sarkozy’nin Erivan’da Türkiye’yi, vaktiyle Fransa’nın yapmış olduğu gibi, tarihi üzerinde bir hatırlama yapmak jestinde bulunmaya davet ettiğini söylemiştir. Böylece söz konusu kanun tasarısı hakkında duraksamaları olduğu iddia edilen Alain Juppé sonunda

28 T.C. Cumhurbaşkanlık Basın Açıklaması <http://www.tccb.gov.tr/aciklamalar/252/81560/basin-aciklamasi.html> Son Erişim: 8 Şubat 2012

29 “Fransa’ya Yaptırım Hazırlığı” *CNN Türk*, 21 Aralık 2011.

30 “Crise franco-turque: Paris Rappelle à Ankara Ses Engagements Internationaux” *Armenews*, 21 Aralık 2011.

Başkan'ın çizgisine uymuştur. Diğer bazı Bakanlar ise söz konusu tasarımı çok açık bir şekilde savunmuşlardır.

Heyet Başkanı E. Büyükelçi Volkan Bozkır Türkiye'ye döndükten sonra yaptığı açıklamada çok yoğun temaslar yaptıklarını, görüştükları kişilerin söz konusu yasa teklifine Türkiye'de bu kadar büyük tepki gösterileceğinin ve Türkiye- Fransa ilişkilerinin bu tasarıdan dolayı zarar görme ihtimali olduğunun farkında olmadıklarını, temalarında bu endişeyi uyandırdıklarını ancak tasarının Meclisten geçeceğinin görüldüğünü, çünkü Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin tasarının arkasında olduğunu ve Meclis'te çoğunluğu olan parti tarafından sevk edildiğini söyledi. Ancak tasarının Senato aşamasında kendilerinin verdikleri mesajlardan etkilenen bir siyaset izlenebileceğini belirtti.³¹

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) da bu konuya ilgi göstererek yaptıkları ortak açıklamada, Türkiye'de tarihin birçok acı olayı hakkında özgür, demokratik ve çoğulcu bir tartışma olayı gelişirken, Fransa'da aksi yönde ve Avrupa değerleriyle çelişkili olarak, düşünce ve araştırma özgürlüğünü kısıtlayıcı eğilimlerin belirmesinin endişe verici olduğu vurgulandı ve tasarının kabul edilmesi halinde ortaya çıkacak tablonun Türkiye açısından kabul edilebilir olmadığı belirtildi. Ayrıca bu durumda Fransa'nın Türkiye ile olan ilişkilerinin sadece siyasal ve ekonomik boyutlarıyla değil, tüm bilimsel, sosyal, kültürel ve insani boyutlarıyla da etkileyeceği ifade edildi. Açıklamada bu gelişmenin Türkiye-Fransız iş ortamına zarar vermesinden endişe edildiği belirtilerek Fransa'yı ve Fransız siyasetçilerini süratle bu yanlıştan dönmeye davet edildiği bildirildi.³²

Ayrıca TOBB Başkanı Rifat Hisarlıkcıoğlu, TÜSİAD Başkanı Ümit Boyner ve diğer iş adamlarından oluşan bir heyet Paris'e giderek iş çevreleriyle geniş temaslarda bulundu. Bu temaslarda heyetin tasarımı kabul edildiği takdirde bunun Türkiye-Fransa ekonomik ilişkilerine büyük zararlar vereceğini vurguladığı³³ Fransız muhataplarının ise en fazla Türkiye'nin Fransız mallarına boykot uygulayıp uygulamayacağını sorduğu ve heyetin de boykotun gündemde olmadığı cevabını verdiği anlaşılmaktadır.³⁴ Boykot olasılığının Fransız Hükümetini de endişelendirdiği görülmüştür. Fransız Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Bernard Valero'nun bu konuda "ticari açıdan

31 "Tasarı Yarınki Oylamada Geçer" *Hürriyet*, 21 Aralık 2011.

32 "TOBB ve TÜSİAD'dan Fransa'ya Çağrı" *ANKA*, 15 Aralık 2011.

33 "Genocide arménienne: Le patronat Turc Prévient de Dégats Majeurs Pour La France" *Armenews*, 19 Aralık 2011.

34 "TÜSİAD: Fransa'ya Boykot Gündemde Yok" *Vatan*, 21 Aralık 2011; "TÜSİAD: Boykota Gerek Yok" *Hürriyet*, 21 Aralık 2011.

uluslararası kurallara saygı gösterme ruhuna uymak gerektiğini, Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olduğunu ve AB ile gümrük birliği bulunduğunu, bu her iki kuruluşa karşı olan yükümlülüklerinin AB üyesi ülkeler şirketlerine ayırıcılık uygulanmasını öngörmediğini söylemiştir.³⁵ Diğer yandan Fransız mallarına (veya Fransız şirketlerine) boykot uygulanmayacağı Maliye Bakanı Mehmet Şimşek tarafından³⁶ da teyit edilmiştir. Gerçekten de Türkiye'nin mevcut yükümlülükleri Fransız şirketlerine veya mallarına bir boykot uygulanmasını engellemektedir. Ancak bu konunun tarafımızdan adeta ısrarla vurgulanması, söz konusu tasarının kabulüne engel olunması beklenen, Türkiye ile **is** yapan Fransız çevrelerini

Türkiye'nin mevcut yükümlülükleri Fransız şirketlerine veya mallarına bir boykot uygulanmasını engellemektedir. Ancak bu konunun tarafımızdan adeta ısrarla vurgulanması, söz konusu tasarının kabulüne engel olunması beklenen Türkiye ile is yapan Fransız çevrelerini rahatlatmış ve onların tasarısı aleyhinde fazla bir çaba göstermelerine gerek kalmamıştır.

rahatlatmış ve onların tasarısı aleyhinde fazla bir çaba göstermelerine gerek kalmamıştır. Bu konuda Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan'ın daha değişik bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Çağlayan hükümet olarak Fransız **mallarına** boykot edilmesi konusunda bir kelime bile etmeyeceklerini ancak Türk halkının bu mallara karşı koyacağı boykotu da engellemeyeceklerini söylemiştir.³⁷ Paris Büyükelçisi Tahsin Burcuoğlu da sokaktaki adamın neyi alacağına neyi almayacağına kendisinin karar vereceğini belirtmiştir.³⁸ Böylece, bazı uluslararası taahhütlere rağmen ve bunlara hanel getirmeden Fransız mallarına gönüllü olarak boykot uygulanabileceği

anlaşılmıştır.

Fransız Millet Meclisinin söz konusu tasarısı görüşme tarihi yaklaşınca Fransa'ya karşı **uyarmalar** ve konu üzerinde görüş bildirmeler de artmıştır.

Başbakan Erdoğan "Sarkozy'nin oy hesapları üzerinde akla ziyan adımları Türkiye-Fransız ilişkilerine zarar verecektir"³⁹ demiş ve tasarının kabulünden sonra Fransa'ya karşı ne gibi önlemler alınacağını açıklayacağını, önlemlerin etap etap uygulanmaya konulacağını söylemiştir. Başbakan bu tasarısı konusunda, Fransız Sosyal Demokratlarının (Sosyalist Partisinin) yeni bir değerlendirme yapması ile durum düzelirse Türkiye-Fransa ilişkilerinin eskisi gibi devam edeceğini ifade etmiş, Fransa'da 500.000 Ermeni varsa 550.000

35 "Fransa'dan Türkiye'ye Yaptırım Uyarısı" *AB Haber.com*, 20 Aralık 2011.

36 "Fransız Mallarına Boykot Yok" *Vatan*, 19 Aralık 2011.

37 "Halkımızın Boykotuna Biz Engel Olamayız" *Hürriyet*, 21 Aralık 2011.

38 "Turkey Abide by WTO Norms's in French Boycott" *Zaman*, 23 Aralık 2011.

39 "Başbakan Erdoğan'dan Sarkozy'e Son Uyarı" *Radikal*, 22 Aralık 2011.

de Türkün olduğunu, ayrıca bu ülkede Türkiye ile aynı düşünceleri paylaşan 2, 3, 4 milyon insan bulunduğunu,⁴⁰ bu nedenle Fransa'daki tepkinin artarak devam edeceğini belirtmiştir.⁴¹

TBMM Başkanı Cemil Çiçek tasarının kabul edilmesinin Türkiye-Fransa ilişkilerinde telâfisi mümkün olmayan, tamir edilemeyecek ölçülerde büyük bir hasara yol açacağını ifade etmiştir.⁴²

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Fransız Meclisinin alacağı kararın Avrupa'da asırlar öncesine dönüş anlamına geleceğini, zira tarih konusunda tartışılmaz bir dogma üretileceğini ifadeden sonra, Fransız Dışişleri Bakanı Alain Juppé ile telefonda görüştüğünü ve bu yasa geçtikten sonra Fransa'ya gelse ve kendisine Ermeni iddiaları hakkında bir soru yöneltile, "Fransız Meclisi bütün bu konuları bizden daha iyi bilir, dolayısıyla bu konuda konuşmam" demesinin beklenmemesi gerektiğini Fransız Bakana söylediğini, ayrıca "Bundan sonra Paris'e giden her Türk yetkilinin bu konudaki tutumunu açık bir şekilde söyleyecek ve söylediği anda hukuki bir süreç başlaması gerekecek, bunun Fransa'yı düşüreceği durumu düşünüyor musunuz?" dediğini de belirtti.⁴³

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Başkanı Mevlut Çavuşoğlu da aynı konuya değinerek "Fransa'ya gittiğimde 'soykırım Yok' diye bağıra bağıra ilk Ben söyleyeceğim, tutuklayabiliyorlarsa tutuklasınlar" sözleriyle tepkisini dile getirdi.⁴⁴

Muhalefet Partilerinde de sert tepkiler görüldü.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, yasa tasarısı hakkında. "Fransa'nın, özellikle Sarkozy'nin son hareketi 1789 Fransız İhtilâline düşürdüğü bir gölgedir. Aslında bu eylem Türkiye'yi şu veya bu şekilde üzmez ama Fransa kendi tarihine, bir anlamda, ihanet etmiş olur" dedi.⁴⁵

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, "Bilinmelidir ki Türk tarihini, husumet kuşatması altına alarak düzmece haber, yorum, iddia veya görüşlerle saygınlığını gölgelemeye ne Fransa'nın ne başkalarının gücü ve ısrarı yetmeyecektir. Aziz milletimizin geçmişinde yüzünü kızartacak, başını öne eğecek hiçbir ilkelik ve insanlık karşıtı olay vuku bulmamıştır" dedikten

40 Fransa'da Le Monde gazetesinin yaptığı bir ankette "Parlamentonun inkâr yasası çıkarmasına katılıyor musunuz? Sorununu cevaplayanların %59,9'u "katılmıyorum" demiştir. *Hürriyet* 22 Aralık 2011

41 "Erdoğan: Etap Etap Yaptırım Uygulanacak" *Cumhuriyet*, 22 Aralık 2011.

42 "Telâfisi Olmaz" *Hürriyet*, 22 Aralık 2011.

43 "Bu Yasa Avrupa'yı Asırlar Öncesine Döndürecek" *Zaman*, 22 Aralık 2011.

44 "Bağıra Bağıra Söyleyeceğim, Tutuklasınlar" *Hürriyet*, 22 Aralık 2011.

45 "Fransa Kendi Tarihine İhanet Etmiş Olur" *Cumhuriyet*, 22 Aralık 2011.

sonra Fransa'nın kendi sömürgeci ve kanlı geçmişine bakmasının daha makul ve mantıklı olacağını belirtmiş ve "İnsanlık hafızası Cezayir'de dökülen kanları, Ruanda'daki kıyımları asla gündeminden çıkartmamış ve Fransa'nın vahşi yüzünü hiç unutmamıştır" şeklinde konuşmuştur.⁴⁶

Has Parti Genel Başkanı Numan Kurtulmuş, BBP lideri Mustafa Destici ve DSP Genel Başkanı Masum Türker de Fransa'nın tutumunu yeren konuşmalar yapmışlar ve böylelikle Türkiye'deki başlıca siyasi partiler Fransa'ya karşı aynı tutumu benimsemişlerdir.⁴⁷ Bunun tek istisnası BDP'dir. Bu partinin Grup Başkan Vekili Hasip Kaplan 1915 olaylarını "Tarihin en büyük katliamı" olarak nitelendirmiştir.⁴⁸

Bu arada Fransız Büyükelçiliği ve başkonsoloslukları önünde bazı gösteriler yapılmış, çeşitli meslek kuruluşları ve bazı sivil toplum örgütleri Fransa'ya protesto etmişlerdir. Hayli yaygın olan bu hareket ve eylemlerin ayrıntısını vermeye yerimiz müsait değildir. Şu kadarını söyleyelim ki siyasi partiler düzeyindeki birlik kamuoyunda da görülmüştür. Bu arada genel olarak Ermeni görüşlerini destekleyen "liberal aydınlar" da söz konusu yasa tasarısına karşı çıkmışlardır. Bu grupta mütalaa edilmesi gereken Türkiye İnsan Hakları Derneği ise, tamamen tersi bir tutum alarak, yayınladığı bir bildiriye Fransız kanun tasarısını desteklemiştir.⁴⁹

5. Kanun Tasarısının Millet Meclisinde Görüşülmesi ve Kabulü

Fransa'da Millet Meclisine veya Senato'ya sunulan kanun tasarıları önce Anayasa'ya uygunlukları bakımından bir incelemeye tabi tutulmaktadır. Bu inceleme her iki Mecliste de Kanunlar Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

Valérie Boyer'in sunduğu tasarı, 7 Aralık 2011 tarihinde Meclisin Kanunlar Komisyonunda incelenmiş, esasına dokunulmadan, diğer bir deyimle Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyenlere ceza verilmesi muhafaza edilerek, daha ziyade teknik düzeyde birçok değişiklik yapılmıştır. Mesela Boyer tasarısının başlığı "İrkçılığa Karşı Mücadeleye İlişkin Avrupa Birliği Hukukuna Uyum Sağlanması ve Ermeni Soykırımının Varlığı Reddinin Cezalandırılması" idi. Komisyon bu başlığı "Kanunla Kabul Edilen Soykırımların İnkârının Cezalandırılması" olarak değiştirdi. Böylelikle

46 "Kimse Tarihimizi Husumet Kuşatması Altına Alamaz" *Yeniçağ*. 22 Aralık 2011.

47 "Muhalefetten Fransa'ya Ortak Tepki" *Zaman*, 22 Aralık 2011.

48 "Kaplan: Ermenilere Büyük Katliam Yapıldı" *Milliyet*, 22 Aralık 2011.

49 "L'Association Turque des Droits de l'Homme se prononce contre le Négationisme et en faveur de projet de loi de pénalisation" *Armenews*. 21.12.2011.

tasarıda Ermeni sözcüğü geçmemiş oldu. Bu da tasarının Türkiye'ye karşı olmadığı yolundaki söyleme temel oluşturdu.

Fransız Millet Meclisi söz konusu tasarının görüşülmesine 22 Aralık 2011 günü sabah saat 9.30'da başladı. Salonunda, zaman zaman değişmekle birlikte, en fazla 70 kadar milletvekili bulundu. Görüşmeler sırasında bunların tasarının tam olarak lehinde ve aleyhinde olanlardan oluştuğu, konuya ilgi duymayanların veya duysalar bile, çeşitli nedenlerle, tutumlarını belirtmek istemeyenlerin Meclise gelmemiş olduğu anlaşıldı. Ancak Mecliste üye sayısı 577 olduğundan neredeyse milletvekillerinin %90'ının toplantıya katılmaması, alınacak kararın, yasal olmakla beraber, "halkın iradesini" yansıtmayacağını ortaya koyuyordu. Diğer yandan bu durumun Fransız Meclisi için olduğu gibi diğer bazı ülkeler Meclislerinde de görüldüğünü belirtmemiz gerekmektedir. Mesela, Fransa'nın Ermeni soykırımını tanıdığı 2001 yılı kanununun kabulü sırasında Millet Meclisinde, hepsi lehte oy veren 52 milletvekili vardı. Başka ülkelerden örnek vermek gerekirse, 14 Aralık 2011 tarihinde, ABD Temsilciler Meclisinde Türkiye'deki Hıristiyan Eserleri hakkındaki karar tasarısının görüşülmesinde salonda 435 üyeden sadece üçü vardı bunlardan ikisi tasarıya olumlu biri olumsuz oy vermiş ve tasarı kabul edilmişti.

Fransız Millet Meclisinde ilk sözü, tasarımı sunan, Marsilya Milletvekili Bayan Valérie Boyer aldı ve bu tasarıya bir "Hafıza Kanunu" olmadığını, Fransız mevzuatının Avrupa Birliği mevzuatına (2008/913/JAI sayılı Çerçeve-Kararına) uyumunun sağlanmasını amacıyla verildiğini belirtti ve bu hususu birçok kez tekrarladı. Bayan Boyer'in bu sözleri, tasarımı Fransa'da "hafıza kanunlarına" karşı gitgide artan karşıtıktan korumayı amaçlıyordu. Tasarının kendisi bir "hafıza kanunu" değildi ancak, tam anlamıyla bir hafıza kanunu olan 2001 yılı kanunu ile aynı görüşte olmayanları cezalandırmayı amaçladığından bir yönü ile bu tür niteliği olan bir kanundu.

Bayan Boyer'in üzerinde durduğu diğer bir husus bu tasarıya, Başkan Sarkozy'nin Ermenistan ziyareti sırasında vermiş olduğu söz ile ilgili olduğu ve başkanın "bazı ülkelerin" baskısına rağmen bu sözün tutulmuş olduğuydu. (Yukarıda belirttiğimiz üzere Sarkozy Ermenistan ziyareti sırasında Türkiye Ermeni soykırım iddialarını tanımadığı takdirde, tanımayanların cezalandırılacağına dair kanun tasarısının yeniden sunulacağını söylemişti) Valérie Boyer Başkan Sarkozy'nin bu sözlerine gönderme yapmak suretiyle tasarı aleyhinde olabilecek kişileri uyarmak istediği anlaşıyordu.

Adı geçen dikkat çeken diğer bir ifadesi de tasarıya hiçbir şekilde Türkiye'ye karşı olmadığını belirtmesi oldu. Bu sözler tasarı kanunlaştığı takdirde Türkiye-Fransa ilişkilerinin bozulmasından endişe edenleri tatmin

etmeye yönelikti. Ancak Bayan Boyer bu düşüncesinin nedenlerini açıklamadığından sözleri bir etki yapmadı. Esasen, Fransa'nın resmen Ermeni soykırımı iddialarını kanunlaştırmaya çalıştığı 1998 yılından bu yana tüm Türk Hükümetlerinin çekincesiz bir şekilde bu girişimlere karşı çıktıkları hatırlandıkta, bu tür kanun veya tasarıların Türkiye'ye kaşı olmadığını **söylenenin** pek bir anlamı da yoktu.

Valérie Boyer bazı makamların Fransa'yı tehdit etmeleri üzerinde durdu. Bu "makam" sözcüğü herhalde "Türkiye" dememek için kullanılıyordu. Boyer, bu tehditlerin kabul edilemez olduğunu, Fransa'nın egemenliğine saygı gösterilmediğini, içişlerine karışıldığını, bir devletin tehditleri altında yasama görevinin yapılamayacağını, tehdit diplomasisi olarak nitelendirebileceği bu arkaik (eski, zamanı geçmiş) metotların, büyük ve dost bir ülke olan Türkiye'ye yakışmadığını söyledi. Ardından Fransa tarafından Ermeni soykırım iddialarının resmen tanındığı yıl olan 2001'i izleyen yılda iki ülke ticaretinin büyük bir artış gösterdiği, Fransa'ya yapılan tehditlerin uygulamaya konmadığı, bugün 2001 ile aynı durumda bulunduğunu ve aynı sonucun alınacağını umduğunu ifade ile Türk dostlarını mantığa ve tarihi başka bir şekilde okuyanlara karşı hoşgörülü davranmaya

davet etti. Ayrıca büyük baskılar altında bulunan Fransız girişimcilerine (yatırımcılarına) güvence vermek istediğini söyleyerek Dünya Ticaret Örgütü üyesi olan ve Avrupa Birliği'ne gümrük birliği ilişkileriyle bağlı olan Türkiye'nin Avrupa Birliği ticari kuruluşlarına ayrımcılık yapamayacağını da ekledi.

Fransa'daki Ermenilere övgüler yağdıran ve sayıları da yükselterek 600.000 olarak ifade eden Boyer, Fransa'da Ermeni soykırımını inkâr eden gösterilerin, soykırım anıtlarının tahrip edilmesinin ve basında ve Internet'e bu konudaki yazıların fütursuzca arttığını ileri sürdü ve elinde son on yıl içindeki bu tür eylemleri gösterir bir liste bulunduğunu da belirtti. Bu eylemlerin Ermeni soykırımı kurbanlarının anısını rencide ettiğini söyleyerek bu manevi saldırıya karşı Fransa'nın korumasını talep ettiklerini ifade etti.

Bayan Boyer Yahudi soykırımını inkâr edenlerin cezalandırılmasını öngören bir kanun mevcut olduğuna göre Ermeni soykırımının da aynı derecede cezalandırılmasının normal olduğunu belirterek görünüşte mantıklı gibi görünen bir sonuca vardı. Ancak, Yahudi soykırımının varlığının hemen

Esasen, Fransa'nın resmen Ermeni soykırımı iddialarını kanunlaştırmaya çalıştığı 1998 yılından bu yana tüm Türk Hükümetlerinin çekincesiz bir şekilde bu girişimlere karşı çıktıkları hatırlandıkta, bu tür kanun veya tasarıların Türkiye'ye kaşı olmadığını söylenenin pek bir anlamı da yoktu.

herkes tarafından kabul edilmesine ve özellikle Avrupa’da hala antisemitizm mevcut olmasına karşılık, Ermeni soykırım iddialarının, yoğun Ermeni propagandasının sonucu olarak bazı ülkeler kamuoylarında benimsense de, birçok saygın bilim adamı tarafından kabul edilmediği ve özellikle Türkiye’de ve Türklerde, antisemitizme benzer bir Ermeni aleyhtarlığı olmadığı dikkate alındığında Yahudi soykırımı ile Ermeni soykırım iddiaları arasında bir benzerlik kurmak boşuna bir çaba olarak görülmektedir.

Fransa’daki Ermeni basınında Boyer’in değindiği Ermeni soykırım iddialarını reddeden eylemlerin listesi yayınlandı. Bunlar yakından incelendiğinde bu eylem veya olaylardan bazılarının Türkiye’de yer aldığı, bazıları Fransa’da olmakla beraber Avrupa Konseyi dâhilinde cereyan etmiş olduklarından diplomatik muafiyete girdikleri, bazıları Fransa’da olmakla beraber, bu ülkede her gün düzinelerle örneği görülen protesto hareketlerinin ötesinde bir anlam taşımadıkları gözlemlendi. Kısaca bu listede yer alan olaylar ya konu dışıydı ya da çok abartılmıştı. Esasen, 2011 Mayıs ayında benzer bir kanunun inceleyen ve Anayasaya aykırı olduğunu saptayan Senato Kanunlar Komitesi raporunda Fransız vatandaşı Ermenilerin antisemitizme benzer söylemlerin hedefi olmadığı açıkça vurgulanmıştı.⁵⁰ Ortada kayda değer bir Ermeni aleyhtarı eylem olmadığına ve bu husus Senato’nun bir belgesinde de yer aldığına göre halen Ermeni aleyhtarı faaliyetlerin yaygın olduğundan bahsetmek abestir. Ne var ki kanun tasarısına bir anlam ve amaç verebilmek için bu tür faaliyetlerin var olduğunu, doğru olmasa da, ileri sürmek gerektiği anlaşılmaktadır.

Hükümet adına Parlamentoyla İlişkiler Bakanı Patrick Ollier konuştu. Adı geçen de sözlerine, “hafıza kanunlarının” yarattığı olumsuz tepkiler nedeniyle, bu tasarının bir hafıza kanunu olmadığını, amacın AB mevzuatına uygunluğu sağlamak olduğunu belirterek başladı. Ayrıca bu tasarının gündeme alınmasının hükümet tarafından kabul edilmiş olduğunu da vurguladı. Bakanın bu sözleri, başlangıçta Bayan Boyer tarafından sunulmuş olan ancak bu nedenle gündeme girmesi ve görüşülmesi uzun zaman alacak bir konuyu hükümetin benimsediğini ve böylelikle de kısa zamanda görüşülmesini sağlandığı meydana çıkmış oldu. Bu durum günümüz Fransız Hükümetinin bu konuda diğer Fransız Hükümetlerinden ayrı hareket etmekte olduğu da açıklık kazandı. Gerçekten de gerek 2001 kanununun müzakeresinde gerek 2006 kanunun görüşmelerinde Fransız hükümetleri, Türkiye ile ilişkileri dikkate alarak, bu konudaki tasarımlara karşı olduklarını açıklıkla belirtmişlerdi. Şimdi, ise tersi bir durum yaşanıyor, diğer bir deyimle Fransız Hükümeti Türkiye ile olan ilişkilere artık çok önem vermiyordu veya yukarıda da değindiğimiz gibi, Türkiye’nin itirazlarının bir süre sonra ortadan kalkacağını düşünülüyordu.

50 *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 39, s. 44

Bakan Ollier, Fransa’da iki soykırımın kanunla tanındığını bunlardan Yahudi soykırımını cezalandıran **bir hüküm** bir kanun mevcut olduğunu, şimdi de Ermeni soykırımının cezalandırılması ile ilgili önlemlerin alındığını söyledi. Ancak bu arada Fransa’da neden sadece iki soykırımın tanındığı olgusuna hiç değinmedi. Zira uluslararası hukuka göre, yetkili mahkemeler tarafından kabul edilmiş üç soykırım mevcuttur. Bunlar Yahudi soykırımı, Ruanda soykırımı ve Bosna soykırımıdır ve Ermeni soykırımı bunlar arasında değildir. Ayrıca Ruanda soykırımıyla ilgili olarak Fransız kuvvetlerinin sorumluluğu hala tartışılmakta ve araştırılmaktadır.⁵¹

Bakan Ollier bu tasarının kimseyi hedef almadığı ve Fransız mevzuatının tamamlanmasını (AB mevzuatına uygun hale getirilmesini) öngördüğünü belirttikten sonra dost Türkiye’nin tepkilerinin görmezden gelinemeyeceğini ifadeyle Türkiye’nin, Fransa’nın dostça ve ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirmek istediği bir büyük ülke olduğunu, Türkiye’nin bulunduğu bölgede ve ötesinde önemli bir stratejik rolü olduğunu kimsenin inkâr etmediğini, Fransa’nın da Türkiye ile ortak stratejik çıkarları bulunduğunu belirterek bu meyanda Suriye ve Afganistan’ı saydı ayrıca Fransa ve Türkiye’nin NATO ve G20 üyeliklerinden bahsetti ve iki ülke ilişkilerinin, yaşayabilecek güçlüklerin üstesinden gelecek kadar güçlü bağlar oluşturduğundan bahsetti.

Bakanın bu sözleri çok ilginçtir zira Türkiye’nin, Fransa ile arasında güçlü ilişkiler bulunduğu için, Fransa’nın aleyhinde aldığı kararları veya çıkarttığı kanunları kabul edeceği veya etmesi gerektiği gibi bir anlam taşımaktadır. Oysa yakın veya güçlü ilişkilerin gereği, karşı tarafın şiddetle itiraz ettiği hususları yapmak değil bunlardan kaçınmaktır.

Bu tasarının görüşülmesi sırasında otuz dört kişi söz alarak lehte ve aleyhte (daha ziyade aleyhte) konuştu. Bunlara yer vermeye yerimiz müsait değildir. Sadece Meclis’teki tek Ermeni milletvekili olan Patrick Devedjian’ın ve Demokrat Hareket Partisi Başkanı François Bayrou’nun konuşmalarından bahsedeceğiz.

Aslen avukat olan Patrick Devedjian ilk şöhretini Türk diplomatlarına saldırıda bulunan Ermeni teröristlerden Fransa’da yakalananların avukatlığını yapmakla kazanmıştır. Gençlik yıllarında aşırı sağcı fikirleri savunmuş ve mesela Cezayir savaşını Hristiyan ve Müslümanlar arasındaki bir savaş

51 Bu konuda Vikipedi şu bilgiyi vermektedir: “*Ruanda Soykırımı: Ruanda’da 1994 yılında yaklaşık yüz gün içinde 800.000 Tutsi ve ılımlı Hutu’nun, aşırı uç Hutular (Interahamwe) tarafından öldürülmesi olayıdır. Katliam, Tutsi destekli isyancı Ruanda Vatansız Cephesi lideri Paul Kagame’ye bağlı güçlerce, Hutu ağırlıklı hükümetin düşürülmesi ile son buldu. Ardından yönetimden güç alan Tutsilerin öç bahanesiyle saldırması sonucu yüz binlerce Hutu, komşu Zaire’ye (Kongo Cumhuriyetine) sığındı. Fransa, soykırımı gerçekleştiren Hutu hükümetinin o dönem içerisinde en yakın dostu ve destekçisi olması sebebiyle Ruanda Soykırımı’ndan en fazla sorumlu tutulan ülkedir.*” (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ruanda_Soyk%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1) Son Erişim: 8 Şubat 2012

olarak nitelendirmiştir. 1983'te Paris'in kuzeyinde küçük bir kasaba olan Antony'nin belediye başkanı olan ve 1986 yılında da

Milletvekili seçilen Devedjian muhafazakârlar arasında yer almıştır. Nikolas Sarkozy'nin danışmanlığını yapan Devedjian adı geçenin 2002 yılında İçişleri Bakanı olmasından sonra bir süre bakan yardımcılığı yapmıştır. Sarkozy Cumhurbaşkanı olduktan sonra da iki yıl kadar ekonomik kalkınma ile görevli bakan olmuş, sonra iktidar partisi olan UMP'nin Paris ve çevresinden sorumlu bir mevkie getirilmiştir. Devedjian öteden beri Türkiye ve Türklere olan karşıtlığı ve soykırım iddialarının Fransız Parlamentosundaki başlıca sözcüsü olarak tanınmaktadır.

Devedjian 22 Aralık 2011 tarihinde Fransa Millet Meclisinde yapılan görüşmelerde Türklerin Millet Meclisi civarında gösteri yapmalarına atıfla, Fransa'da böyle bir güç gösterisi yapılabiliyorsa Türkiye'deki Hıristiyanların halinin ne olduğunun anlaşılabilirliğini söylemiş ve UMP milletvekilleri tarafından alkışlanmıştır. Arkadan Hrant Dink'in öldürülmesi olayına değinerek Türkiye aleyhindeki havayı ağırlaştırmaya çalışmıştır.

Devedjian Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1919 yılında, Ermeni soykırımının Damat Ferit Paşa'nın demokratik Hükümeti tarafından tanındığını iddia etmiş, bu konudaki davalarda soykırım suçlularının idama mahkûm edildiklerini ileri sürmüştü ve bugün Türk devletinin inkârcılık yapmakla kendi tarihini inkâr ettiğini ifade etmiştir. (Adı geçen 1919'da savaş suçlularını yargılamak üzere kurulan Divan-ı Harbi Örfilerden bahsetmektedir. Savaş suçlusu değil savaş kahramanı olan Mustafa Kemal Paşa'yı bile idama mahkûm eden bu mahkemelerin kararları sonradan geçersiz sayılmıştır. Bu arada Devedjian'ın Damat Ferit Hükümetine "demokrat" sıfatını veren ilk kişi olduğunu da belirtelim.) Patrick Devedjian Ermeni soykırımı hakkında Yahudi soykırımından daha fazla kanıt olduğunu söylemekle ikinci kez de bir diğer "ilki" gerçekleştirmiştir. Diğer yandan, Talat Paşa'ya atfedilen telgrafların sahte olduğu 1983 yılından beri kanıtlanmış olmasına⁵² rağmen Talat Paşa'nın Halep Valisine gönderdiği bir telgrafta çocuklar dâhil tüm Ermenilerin öldürülmesini emrini verdiğini iddia etmiştir. Ermeni soykırımı olup olmadığını bilmesi için tarihçilerin toplanması gerekmediğini, Shoah (Yahudi soykırımı) için bir tarihçiler komisyonu toplamayı kimsenin düşünmediğini söylemiş, Fransa'da Ermeni soykırımı olduğunu iddia edenlerin başında gelen Yves Ternon'u ve büyük tarihçi sıfatını lâyık gördüğü Taner Akçam'ı övmüş, Nobel ödülü sahibi Orhan Pamuk'un Ermeni soykırımı olduğunu söylediği için mahkemeye verildiğini de ifade etmiştir. Son olarak Türk Ceza kanununun 301. maddesinin

52 Bkz. Orel, Sinasi ve Süreyya Yuca (1983) *Ermenilerce Talât Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü* Türk Tarih Kurumu

Ermeni soykırımını olduğunu söyleyenlerin cezalandırdığını bu durumda Türkiye'nin Fransa'ya verecek dersi olmadığını belirtmiştir.

Devedjian'ın tüm sözlerine itiraz etmek mümkündür. Biz sadece iki husus üzerinde duracağız. Birincisi 301. maddenin işletilebilmesi ve bu konuda dava açılmasının Adalet Bakanlığının muvafakatine bağlı olmasıdır. Adalet Bakanlığı bu muvafakati pek zor verdiğinden halen Türkiye'de 1915 olaylarını soykırım olarak niteleyen birçok kitap, yazı ve kişilerin beyanları olmasına karşın son yıllarda bu konuda hemen hiç dava açılmamaktadır. İkinci olarak Devedjian'ın övgüler yağdırdığı tabip-tarihçi Yves TERNON'un Talat Paşa'ya atfedilen telgrafların yer aldığı "Naim Bey'in Hatıraları" başlıklı 1920 tarihli kitaba ihtiyatla yaklaşılmasını tavsiye ettiği'dir.

Demokrat Hareket Partisi Başkanı François Bayrou ise konuşmasında 2001 yılı kanunu lehinde oy verdiğini ayrıca Erivan'a giderek soykırım anıtını da ziyaret ettiğini belirttikten sonra, Türk kökenli gençlerin, ailelerden duydukları veya Türkiye'den edindikleri bilgilerle Ermeni soykırımını inkâr eden sözler sarf ederlerse cezalandırılmalarını doğru olmayacağını, bunun tehlikeli olduğunu, Ruanda, Kamboçya soykırımları için de aynı düşüncede olduğunu söylemiş ve kanun tasarısına oy vermeyeceğini belirtmiştir.

Başta Türk-Fransız Parlamenter Dostluk Grubu Başkanı Michel Dienbacher olmak üzere bazı milletvekilleri de Türkiye'nin görüşlerine yakın konuşmalar yapmışlardır.

Tasarı için on değişiklik önergesi verilmiştir. Bunların arasında tarihi araştırma yapan kişilerin bu tasarı hükümlerinden korunmasını amaçlayanlar da vardı. Ancak bunlar dahi kabul edilmemiştir.⁵³

Lehte ve aleyhte konuşmalardan sonra tasarı mevcut milletvekillerinin çoğunun oyu ile kabul edilmiştir. Fransız Meclis tutanaklarında tasarıya kaç lehte ve kaç aleyhte oy verilmiş olduğu belirtilmemektedir. Basın haberlerine göre lehte oy verenlerin sayısı 38 (*Milliyet* 23 Aralık 2011) ila 44 (*Cumhuriyet*, 23 Aralık 2011) arasında değişmektedir. Bu rakamlar da 577 sandalyelik Fransız Meclisinin 1/10'undan azdır. Ancak Fransız Meclisinin Ermeni konusunda kabul ettiği kanunların hepsi az oy almıştır. Ancak söz konusu kanunlara az oy verilmesinin onların meşruluğuna zarar getirmediğini buna karşın manevi alanda değerlerini veya etkilerini sorgulanabilir kıldığını belirtelim.

Bu konuda değinmemizde yarar olan bir başka husus da Meclis görüşmelerinin öncesinde ve sırasında 5.000 kadar Türkün Millet Meclisi

53 "Fransa'yla Dostluk 38 Kişinin Esiri oldu". *Milliyet*, 23 Aralık 2011.

civarında gösteri yapmış olmasıdır.⁵⁴ Bu Fransa bakımından en yüksek rakamdır ancak bir ay kadar sonra Senato'nun aynı konuyu müzakeresi sırasında gösteri yapan Türklerin sayısı bunun beş katı olacaktır.

6. Meclisin Kabul Ettiği Tasarının İçeriği

Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyenlerin cezalandırılmasını öngören yasal düzenleme, 1881 yılında kabul edilmiş ve o tarihten beri birçok kez değiştirilmiş olan Basın Özgürlüğü Kanununa ekler yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Buna göre söz konusu kanunun 24 bis maddesinde öngörülen cezaların, Fransız Ceza Kanununun 211-1 maddesinde tanımlanan ve Fransız kanununca soykırım olarak kabul edilen bir veya birçok soykırım suçunun varlığını kabul etmeyen ve aşağılayan bir şekilde küçük görenlere de uygulanacağını belirtmektedir.

Fransız kanununca soykırım olarak kabul edilen soykırımlar ise ikidir. Birincisi 1990'de kanunlaşmış olan Yahudi soykırımı, ikincisi ise 2001 yılında kabul edilen Ermeni soykırım iddialarıdır.

24 bis maddesinde öngörülen ceza bir yıl hapis ve 45 Euro para cezası veya bu cezalardan sadece biridir.

Fransız Ceza kanunun 211-1 maddesinde tanımlanan soykırım, Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinin 2. maddesinde yapılan tanımlamanın aynıdır.

Fransız kanununca soykırım olarak kabul edilen soykırımlar ise ikidir. Birincisi 1990'de kanunlaşmış olan Yahudi soykırımı, ikincisi ise 2001 yılında kabul edilen Ermeni soykırım iddialarıdır.

Cezalandırılması öngörülen suç ise bu soykırımların “varlığını kabul etmemek” veya “varlığını aşağılayan bir şekilde küçük görmektir”.

Söz konusu suç şu gerçekleşecektir: Kamuya açık yerlerde ve toplantılarda nutuk söylemek, bağırarak, tehditler savurmak; satılan veya dağıtılan veya kamuya açık yerlerde sergilenen yazı, afiş, resim, gravür, tablo veya amblemler kullanılarak veya elektronik araçlardan (İnternet e-posta) yararlanarak.

Özetlemek gerekirse 1915 olaylarının soykırım olmadığını başkalarının

54 “Paris'te 5000 Kişi Yürüdü” *Milliyet*, 23 Aralık 2011.

duyacağı şekilde söylemek veya başkalarının okuyacağı veya göreceği şekilde yayınlamak 1 yıl hapse ve 45.000 Euro para cezasına çarptırılmak için yeterli olmaktadır. Bir soykırımı reddetmemekle beraber küçük görmek de aynı cezalara çarptırılmak için yeterli sayılmaktadır.

Fransa içinde bu şekilde davranan herkes (Fransız vatandaşı veya yabancı) bu cezaya çarptırılabilir. Diplomatik dokunulmazlığa sahip kişiler (diplomatlar, uluslararası kuruluşlarda diplomatik statüde çalışanlar veya bu kuruluşlarda ülkelerini temsil eden (mesela Avrupa konseyi veya NATO Asamblesi üyeleri gibi kişiler), ilke olarak, bu hükümler gereğince tutuklanamaz ve mahkemeye çıkarılamazlar. Ancak Fransız Hükümeti, mevcut bir kanuna aykırı davrandıkları için bu kişilerin görevine son verilmesini isteyebilir.

Bu kanunun uygulaması için savcıların ya resen ya da şikâyet üzerine harekete geçmesi gerekecektir. Bu arada Basın Özgürlüğü kanununun 48-2 maddesinde yapılan bir değişiklik ile Fransa'daki Ermeni kuruluşlarının bu tür davalara, soykırım kurbanlarının manevî çıkarlarını ve onurunu savunmak üzere "müdahil" olması, diğer bir deyimle davaya taraf olması sağlanmıştır. Bu, Fransa'daki bazı Türk kuruluşlarının ve soykırım savını kabul etmediği bilinen bazı kişilerin Ermeni kuruluşları tarafından, şikâyet edilecekleri ileri sürülerek, baskı altına alınması veya kendilerine bu amaçla şantaj yapılması sonucunu verecektir.

7. Türkiye'de Tasarının Kabulüne Gösterilen Tepkiler

Tasarının kabulünden sonra Türk Dışişleri Bakanlığı aynı gün aşağıdaki açıklamayı yayınlarak Hükümetin tepkisini göstermiştir:

No:305, 22 Aralık 2011, Fransa Ulusal Meclisi'nin Kabul Ettiği Karar Tasarısı Hk.

"Fransa Ulusal Meclisi'nin Türk halkını derinden yaralayan, tarihimizi tek taraflı yorumlara dayanarak karalayan ve bu haksızlığa karşı savunma hakkını elimizden almayı amaçlayan bir kanun tasarısını kabul etmesini şiddetle kınıyoruz. Söz konusu girişim haksızdır, isabetsizdir ve ilgili uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır.

Fransız Hükümeti nezdinde yapılan tüm girişimler, dostane ve yapıcı uyarılar ile daha önce verilen sözlere rağmen, bu kadar ciddi bir konunun seçim hesaplarına alet edilmesi son derece talihsiz olmuştur.

Fransa'da 2001 yılında yine hatalı bir yaklaşımla kabul edilmiş olan tek yanlı bir yasanın bu kez yaptırım gücü kazandırılmak suretiyle daha

da olumsuz sonuçlar doğurmasının yolu açılmıştır. Parlamentoların bu tür tasarrufları, siyasi olduğu kadar hukuki ve ahlaki bakımdan da sorunludur.

Bu kanun tasarısı, dar siyasi hesaplarla tarihin siyasileştirilmesi ve ifade özgürlüğünün bizzat demokratik bir kurum tarafından engellenmesinin vahim bir örneğini teşkil etmektedir. Fransa böylelikle, gelişmesinde pay sahibi olduğu evrensel değerleri göz ardı etmeyi tercih etmiş olmaktadır.

Fransa Parlamentosu'nun, tarihi olaylara farklı perspektiften bakan tüm bilim adamları ve araştırmacıların ifade özgürlüğünü kısıtlayan bu girişimi, bilimsel temelde oluşan görüşlerin ortaya konmasını engelleyemez; tek taraflı hafıza dayatmaları tarafımızdan kabul edilemez.

Tasarı, uluslararası hukuk, Avrupa normları, Fransa Parlamentosu'nun kendi raporları ve bizzat Fransa Hükümeti'nin doğrudan konuyla ilgili resmi beyanlarıyla da çelişmektedir.

Fransa Parlamentosundaki bu adım, Türk Hükümeti ve TBMM, Türk halkı ve Fransa dâhil dünyanın çeşitli ülkelerindeki Türk toplumu tarafından son derece haksız bulunmaktadır.

Yüzyıllardır dostluk temelinde gelişen Türk-Fransız ilişkilerine peşin hükümlü bir yaklaşımla ve özensiz adımlarla darbe vurulması tarihi bir hatadır.

Bu gelişme üzerine Paris Büyükelçimizi istişareler için Ankara'ya çağırılmış bulunuyoruz. Sayın Başbakanımız ilk aşamada uygulanacak bazı tedbirleri bugün açıklamıştır. Gelişmelerin seyrine göre ilave tedbirler almayı da tabiiatıyla öngörmekteyiz.

Fransa için bir sınav teşkil eden önümüzdeki süreçte, bu girişimin ikili ilişkilerimizde yol açmakta olduğu tahribat daha da vahim boyutlara varmadan harekete geçilmesini ve sonuçta akliselim ile sağduyunun hâkim olmasını temenni ediyoruz".⁵⁵

Bu metnin önemli noktaları tasarının kabul edilmesini kınaması, ayrıca tasarının kabulünü seçim hesaplarına bağlamasıdır. Diğer yandan üzerinde özellikle durulan husus ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Buna bağlı olarak

55 No:305, 22 Aralık 2011, Fransa Ulusal Meclisi'nin Kabul Ettiği Karar Tasarısı Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_305_-22-aralik-2011_-fransa-ulusal-meclisi_nin-kabul-ettiği-karar-tasarisi-hk_.tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

tasarının, uluslararası hukuk, Avrupa normları, Fransa Parlamentosu'nun kendi raporları ve Fransa Hükümeti'nin bazı beyanlarıyla çeliştiği belirtilmekte ve tasarının kabulü Türk-Fransız ilişkilerine vurulan bir darbe olarak nitelendirilmektedir. Son olarak, ikili ilişkilerdeki tahribat daha vahim hale gelmeden Fransız Hükümetinden harekete geçmesi (diğer bir deyimle tasarının Senato'da kabulünü engellemesi) istenmektedir.

Tasarının kabul edildiği gün Başbakan Erdoğan, Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç ile beraber yaptığı basın toplantısından yararlanarak bu konudaki düşüncelerin açıkladı. Başbakan bu durumun Türkiye-Fransa ilişkilerinde çok ağır ve telâfisi zor yaralar açacağını, Başkan Sarkozy'nin bu ilişkileri seçimler için feda ettiğini, bu durumun Fransa'da özgür tartışma ortamını kaldırdığını, Fransız ihtilâlinin özgürlük, eşitlik, kardeşlik ilkelerinin ayaklar altına alındığını, bu oylamada cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde ırkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı üzerinden siyaset yapıldığını, Fransa'da sırf kişisel ihtiraslar ve seçim kazanma uğruna Türk düşmanlığı ve İslamofobia üzerinden prim elde etme gayretlerinin kaygı verici olduğunu ifade ettikten sonra “Biz tarihimizle gurur duyuyoruz. Bizi sıkıntıya sokacağını düşündüğümüz bir tarihimiz yok. Tarihimizle yaşanan her türlü hadise ile yüzleşiyor, bilimsel anlamda tarihin araştırılmasını her zeminde savunuyoruz. Biz bütün arşivlerimizi açtık, varsa başkaları da açsın. Bütün siyasetçiler, hukuk bilimcileri, tarihçiler gelsinler burada çalışsınlar. Tarih parlamentolarda oylamalarla yazılmaz. Olsa olsa tarih parlamentolarda oylamalarla çarpıtılır. Tarihi çarpıtanları, siyasi istismar aracı olarak kullananları tarih dışında halklar affetmez” dedi.

Erdoğan ayrıca, Fransız halkının gerçekleri öğrenmesi için, Afrika'da ve Ortadoğu'da yapılan Fransız soykırımlarını anlatmak için tüm dünya ülkelerinde çalışma yürüteceklerini ve bugüne kadar unutturulmak istenenleri, bu ırkçı, ayrımcı tavrı anlatacaklarını da sözlerine ekledi. Başbakan Fransa'ya karşı aşamalar halinde bazı önlemler uygulanacağını belirterek, ilk önlemleri şu şekilde sıraladı:⁵⁶

1. Paris Büyükelçisinin istişareler için Ankara'ya çağırılması
2. İkili düzeyde gerçekleştirilmesi ön görülen siyasi, askeri, ekonomik içerikli ziyaretlerin iptal edilmesi
3. AB çerçevesinde eşleştirme projelerinde işbirliği yapılmaması
4. Seminer, eğitim, kurs, personel değişimi gibi faaliyetlerin iptal edilmesi

56 “8 Maddelik Yaptırım” *Cumhuriyet*, 23 Aralık 2012.

5. İkili askeri faaliyetler ve ortak tatbikatların iptal edilmesi
6. Bütün üst uçuş ve iniş-kalkış izinlerinin iptal edilip her uçuş için ayrı izin uygulamasına geçilmesi
7. Askeri gemilerin liman ziyaretleri için izin başvurularının reddedilmesi
8. 2012 Ocak ayında iki ülke ekonomi bakanlarının eş başkanlığında yapılması tasarlanan Türkiye-Fransa Ekonomik ve Ticari Ortaklık Komitesi toplantısının iptal edilmesi

Görüldüğü üzere bu önlem veya yaptırımlar ikili ilişkilere bazı kısıtlamalar getirmektedir. Bunlardan Paris Büyükelçisi Tahsin Burcuoğlu'nun istişareler için Türkiye'ye çağırılması hemen yerine getirilmiştir. Diğerleri de zamanı geldiğinde uygulanmaya sokulacaktır.

Başbakan Fransız Millet Meclisinin tasarımı kabul etmesine İslam İşbirliği Teşkilatı Müslüman Toplumlarında Değişim ve Kadının Rolü Konferansında yaptığı konuşmada da tepki göstermiştir. Başbakan, Sarkozy'nin Türk ve Müslüman düşmanlığı üzerinden seçim kazanma hırsı içine girdiğini, böyle tehlikeli oyunlar oynamaktan ne yazık kaçınmadığını ifadeden sonra, Cezayir'de 1945'ten itibaren, tahminen nüfusun %15'inin Fransızların katliamına uğradığını, bunun bir soykırım olduğunu, Cezayirlilerin fırınlarda toplu olarak yakıldığını, şehit edildiğini söyledikten sonra " Sayın Sarkozy bu soykırımı bilmiyorsa, gitsin Babası Paul Sarkozy'e sorsun, Babası 1940'larda Cezayir'deki Fransız Lejyonunda askerlik yaptı. Eminin oğluna Cezayir'deki Fransız katliamı hakkında söyleyecek çok sözü vardır" demiştir.⁵⁷ Ayrıca Sarkozy'nin dedesi Benedick Malla'nın Osmanlı'nın sahip çıktığı Musevilerden biri olduğunu da belirtmiştir.⁵⁸

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de Fransız Meclisinin tasarımı kabulüne tepki göstererek, bunu Türk haklarına karşı saygısızlık olarak gördüğünü ve kınadığını, Fransa'nın kendi değerleriyle çeliştiğini, bundan sonra kimsenin samimi görüşünü ifade edemeyeceğini, tarihçilerin açıklama yapamayacağını, Fransa'nın resmi görüşü dışında görüş bildirenlerinin cezalandırılacağını söyledikten sonra Sarkozy'nin ön yargılı bir kişi olduğunu, bu ön yargıların iki ülke ilişkilerine darbe vurduğunu, Fransa'nın Minsk Grubundan çekilmesi gerektiğini gerektiği söyledi. Cumhurbaşkanı ayrıca, Sarkozy'nin kendisiyle telefonla görüşmemesi konusuna da temasla "savaş zamanında bile

57 Paul Sarkozy bu konuda, Lejyon'da askerlik yaptığını kabul etmekle beraber Marsilya'nın ötesine hiç geçmediğini, yani Cezayir'e gitmediğini ileri sürmüştür. " Soykırımı Babana Sor" *Radikal*, 24 Aralık 2011.

58 "Erdoğan Sarkozy'e Ateş Püskürdü" *CNN TÜRK*, 23.12.2011.

cumhurbaşkanlarının, devlet başkanlarının birbirleriyle konuştuklarını” belirtti.⁵⁹

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 23 Aralık 2011 tarihinde 4. Türkiye Büyükelçileri Konferansının açılışı için yaptığı konuşmada Fransız Millet Meclisinin yasa tasarısını kabul etmesi hakkında, özetle şunları söyledi: “... bütün Avrupalılar ... Fransız Ulusal Meclisinin kararından sonra ... oturup bir kere düşünsünler. Avrupa nereye gidiyor? ... Felsefi olarak nereye gidiyor? Ekonomik olarak nereye gidiyor, siyasi olarak nereye gidiyor?.. Fransa Ulusal Meclisinin aldığı kararla, felsefi ve düşünsel olarak, Avrupa Ortaçağa dönmüştür” dedikten sonra bu kararla Fransız Ulusal Meclisi ve arkasındaki siyasi liderlerin Avrupalılara ne düşünmeleri gerektiğini, neyin düşünülmesinin yasak olduğunu dikte ettirirlerse Ortadoğu’daki diktatörlerle aralarında hiçbir fark olmayacağı söylemiştir. Ayrıca Türkiye’nin kendi görüşlerini her yerde açıkça söyleyeceğini, artık dikte ettirilenleri kabul etmek zorunda olan, IMF kapısında borç verilmesini bekleyen, Sevr paranoyasıyla defansif davranan bir Türkiye’nin olmadığını ifade etmiştir. Davutoğlu Diaspora Ermenileriyle de temasın önemine değinerek “Dini ve Mezhebi ne olursa olsun Anadolu topraklarından göçmüş her birey bizim diasporamızdır. Nerede bir Ermeni varsa gideceğiz ve konuşacağız. Onlarla ortak tarihimizi konuşacağız. 10 asır nasıl beraber yaşadığımızı ama 20. yüzyılın son çeyreğinde... Fransa’nın ve bazı sömürgecilerin... nasıl aramıza fitne soktuğunu anlatacağız.” demiştir. Davutoğlu Anadolu’dan göçmüş kişilerle görüşmenin Rumlar ve diğer azınlıklar için de yapılmasını istemiştir. Davutoğlu, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ilkesi uyarınca artık hattı diplomasi değil sathı diplomasi uygulanacağını (diplomatik alanda her yerde ve her koşulda çalışılacağı) Fransız yasasıyla ilgili olarak sathın da bütün dünya olduğunu belirtmiştir.⁶⁰

Davutoğlu 24 Aralık’ta TRT 1’in “Enine Boyuna” programında gazetecilerin sorularına verdiği cevaplarda Türkiye ile Fransa arasında, Ermeni Sorunu dışında yaşanan gerginlikleri ortaya koymuş ve Orta Doğu’daki son gelişmelerde iki ülkenin çok kez aynı görüş ve tutumda olmadığını, Fransa’nın Tunus’ta Bin Ali’yi, Mısır’da Hüsnü Mübarek’i desteklediğini, Libya’da, BM kararı meşru zemine oturmadan, tek taraflı olarak müdahaleye kalkıştığını ve Türkiye’nin bunlara karşı çıktığını söylemiştir.⁶¹

Davutoğlu 4. Büyükelçiler Konferansı sonunda Edirne’de yapmış olduğu konuşmada Mustafa Kemal’in yeni Türk Devletini düşman algısı üzerine

59 “Gül’den Sarkozy’ye: “Savaşta Bile Yapılmaz” *NTV*, 23.12.2011.

60 IV. Büyükelçiler Konferansı Açılış Konuşmaları, 23 Aralık 2011 http://www.mfa.gov.tr/dorduncu-buyukelciler-konferansi_acilis-konusmalari.tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

61 “Fransa ile Sorun ”Bahar”la Başladı.” *Radikal*, 25 Aralık 2011.

kurmadığını, aksine Balkan Paktının öncülüğünü yaptığını, oysa Fransız liderlerinin (sömürgecilik döneminde) başka milletlere çok acı çektirerek yeni bir tarih inşa etmeye çalıştıklarını ifade etmiştir.⁶²

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemem Bağış, Başbakan Erdoğan gibi, söz konusu tasarının, 32 yıl önce Paris'te Turizm Ataşesi olan Yılmaz Çolpan'ın katli ile aynı güne rastladığını hatırlatmıştır.⁶³ Ayrıca Fransa'nın Paris'teki Türk diplomatlarını gerektiği gibi koruyamadığı için Türkiye'ye özür borcu olduğunu söylemiştir.⁶⁴ Bu vesileyle, 1973–1986 yılları arasında faal olan örgütlü Ermeni terörünün, esas olarak, Türk diplomatlarını, yakınlarını ve yurtdışındaki diğer Devlet görevlilerini hedef aldığını ve bunlardan 31 kişiyi katlettiğini hatırlatalım.⁶⁵ Fransa Ermeni terörünün en fazla eylem yaptığı ülkedir. O yıllarda Türkiye Fransa'nın Türk diplomatlarını gerektiği gibi korumadığından devamlı olarak yakınmıştır. Şu anda Diaspora Ermenileri gibi Fransa'da resmi makamlar ve hatta kamuoyu bu olayları tamamen unutmuş görünmektedir.

Söz konusu kanunun tasarısının Fransız Millet Meclisinde kabulünden sonra CHP Merkez Yönetim Kurulu aynı gün bu olayı kınamış ve tasarının ifade özgürlüğünü yok eden ve bilimsel araştırmaları engelleyen yapısıyla demokrasi ve insan hakları ilkelerine tamamen aykırı olduğunu, tasarının bundan sonra Senato ve iç hukuk aşamalarında geçersiz kılınmasının beklendiği bildirilmiştir.⁶⁶

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli yazılı bir açıklama yaparak⁶⁷ Fransa, soykırımla ilgili tarihi vesikaları görmek istiyorsa kendi sömürgeci ve kanlı geçmişine bakması gerektiğini, Cezayir ve Raunda örneklerini vererek, belirtmiştir. Fransa'daki yasa tasarısının “ahlaksızca ve alçakça bir şantaj vasıtası olarak” kullanıldığını belirten Bahçeli MHP'nin beklenti ve isteğinin Fransız Parlamentosunun içine girdiği tarihi hatadan dönerek sözde soykırım batağından bir an önce çıkması olduğunu, Fransa'nın bu erdemi göstermemesi halinde sadece Fransa tarihi ve demokrasisinin yara almakla kalmayacağını, bunun Türk-Fransız ilişkileri üzerinde vahim yansımaları

62 “Balkanlarda Tarihin Yeniden Normalleşmesini İstiyoruz” *Zaman*, 30 Aralık 2011.

63 “France Owes Turkey An Historic Apology For Failing to Protect Turkish Diplomats From Armenian Terrorists” *Anadolu Ajansı*, 23 Aralık 2011.

64 Fransa'da öldürülen Türk diplomat ve görevlileri şunlardır. 1975 yılında Büyükelçi İsmail Erez ve Şöforü Talip Yener, 1979 yılında Turizm Müşaviri Yılmaz Çolpan, 1981 yılında çalışma Ataşesi Reşat Morali, Din Görevlisi Tecelli Arı ve Güvenlik Ataşesi Cemal Özen

65 Ermeni Terörü esas itibarıyla Türk diplomatları ve diğer kamu görevlilerini hedef almakla beraber, özellikle bombalama olaylarında Türk ve Türk olmayan bireyleri de öldürmüştür. Bunların sayısı 39 olup, böylelikle Türk olan ve olmayan maktullerin toplamı 70 kişidir. Ermeni Terörünün dünya çapında neden olduğu ölüm, yaralama ve rehlin alma olayların toplam sayısı ise 699'dur. Bu olayların en fazla olduğu ülke, 292 olayla Fransa'dır.

66 “CHP Fransa Ulusal Meclisi'ni Kınadı” *Anadolu Ajansı*, 22.12.2011.

67 “Bahçeli'den Fransa'ya Çok Sert Çıkış” *DHA*, 21 Aralık 2011.

olacağını ve böyle bir hareketin karşılıksız kalmasının beklenemeyeceğini ifade etmiştir.

TBMM Başkanı Cemil Çiçek tasarının Fransız Millet Meclisinde kabulünden sonra Fransa ile dostluk ilişkisi sürdürmenin artık anlamı kalmadığını belirterek bu durum telâfi edilinceye kadar TBMM'deki Türkiye-Fransa Dostluk Grubu'nun faaliyet göstermeyeceğini bildirmiştir.⁶⁸

Fransa'nın tutumuna gelince bu konuda basının davranışını ve Devlet adamlarının beyanlarını ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

Söz konusu tasarı ve yarattığı tepkiler hakkında Fransız basınında haber veya yorum olarak pek çok yazı yayımlanmıştır. Bunların büyük bir çoğunluğu konuya Ermeni soykırımı iddiaları açısından değil (Fransa'da bu iddialar, genellikle, gerçek olarak kabul edilmektedir) ifade özgürlüğü açısından ele alınmış ve tartışılmıştır. Oysa basının bu tutumu ne Millet Meclisinde ne de daha sonra Senato'da kale alınmamıştır. Bunun nedeni, söz konusu tasarının ve genelde Ermeni sorununun Fransa'nın önde gelen sorunları arasında yer alamaması, böyle olduğu için de siyaset adamlarının bu konuda fikir beyan etmede kendilerini daha özgür görmeleridir.

Fransız Devlet adamlarına gelince Başkan Sarkozy'nin, bu konuya değinmemek için özel bir çaba gösterdiği kanısı edinilmiştir. Ancak, Çekya'nın eski Cumhurbaşkanı ve tanınmış yazar Vaclav Havel'in cenaze törenlerine katılmak için gittiği Prag'da gazetecilerin sorularına muhatap olunca cevap vermek durumunda kalmıştır. Basında yer aldığı şekliyle cevabı şudur: “Türk dostlarımızın inançlarına saygılıyım. Büyük ülke, büyük uygarlık, onlar da bizim inançlarımıza saygı göstermelidirler.⁶⁹ Fransa kimseye ders vermiyor, ama Fransa ders almak da istemiyor. Fransa egemen bir şekilde siyasetini belirliyor. Fransa izin istemiyor. Fransa'nın inançları (var), insan haklarına, hatıraya saygısı var.” Kısaca Sarkozy'nin söz konusu tasarının kanunlaşma sürecine Türkiye'nin gösterdiği tepkilerden rahatsız olduğu ve Türkiye'ye, üstü kapalı bir şekilde, “Bizim işlerimize karışmayın” mesajını vermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Ne var ki bu konu en az Fransa kadar Türkiye'yi de ilgilendirmektedir.

Bu arada Millet Meclisi Başkan Bernard Accoyer ile Senato Başkanı Jean-Pierre Bel'in de ifade özgürlüğünü zedeleyeceği düşüncesiyle bu tasarıya taraftar olmadıkları ancak bu kanunun kabulünü önlemek konusunda bir çaba göstermedikleri de görülmüştür. Bunun nedeni gerek iktidar partisi olan UMP

68 “Dostluk'un Anlamı Kalmadı” *Yeni Şafak*, 24 Aralık 2011.

69 “Sarkozy'e Twitter'den Yanıt” *Anadolu Ajansı*, 23 Aralık 2011.

gerek başlıca muhalefet partisi olan Sosyalistlerin çoğunluğunun böyle bir kanuna taraftar olmasıdır. Diğer bir deyimle adı geçen başkanlar partilerinin çoğunluğu ile mücadele etmek istememişlerdir.

Başbakan François Fillon'un da bu konuya karışmamaya özel bir itina gösterdiği gözlemlenmiştir. Ancak esas itibariyle tasarının ifade özgürlüğünü zedeleyeceğini düşündüğü ve bu konuda Dışişleri Bakanı Juppé'yi desteklediği basınında ileri sürülmüştür.⁷⁰

Yukarıda birçok kez değindiğimiz Alain Juppé 1993–95 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı ve 1995–1997 yıllarında da Başbakanlık yapmış kıdemli bir Devlet adamıdır. Halen Dışişleri Bakanlığı yanında Fransa'da ayrıca önemi olan “Devlet Bakanlığı” unvanına da sahip olduğundan Hükümette, Başbakanın sonra gelen ikinci kişidir. Juppé öteden beri bu tasarıya taraf olmamıştır. Nitekim tasarının Millet Meclisi tarafından kabulünden sonra “Bu girişimin uygun olmadığını düşünüyorum, ancak Meclis kabul etmiştir” diyerek durumu kabullenmiş ve ardından “Şimdi sakin bir şekilde ilişkileri ele almayı deneyelim. Bunun zor olduğunun bilincindeyim. Ancak zaman gereğini yapacaktır”⁷¹

Türkiye'nin en büyük sıkıntısı da buradadır, yani başta Fransa olmak üzere muhataplarını, Fransa'nın bu girişimine karşı göstermekte olduğu şiddetli tepkileri sürdüreceğine ikna edememesindedir. Bu da 2001 yılı kanunundan sonra gösterilen şiddetli tepkilerin çok kısa zamanda unutulmuş olmasından kaynaklanmaktadır.

sözleriyle zamanla Türkiye-Fransa ilişkilerinin normale dönebileceğini ifade etmek istemiştir. Aslında Türkiye'nin en büyük sıkıntısı da buradadır, yani başta Fransa olmak üzere muhataplarını, Fransa'nın bu girişimine karşı göstermekte olduğu şiddetli tepkileri sürdüreceğine ikna edememesindedir. Bu da 2001 yılı kanunundan sonra gösterilen tepkilerin çok kısa zamanda unutulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu arada Juppé'den başka İçişleri Bakanı **Claude Guérant** ve Kültür Bakanı **Frédéric Mitterant**'ın da söz konusu tasarıya karşı olduğunu belirtelim. Buna karşın Parlamentoyla ilişkiler Bakanı Patrick Ollier, yukarıda da açıkladığımız gibi, belki de görevi olmasının da etkisiyle, tasarımı tam anlamıyla desteklemiş ve bu desteğini, başarılı denebilecek bir şekilde, Senato'daki müzakerelerde de sürdürmüştür.

Ermeni soykırımı iddialarının reddedenlerin cezalandırılmasını öngören bir kanun çıkartılması konusu Fransız Sosyalist Partisini zora sokmuştur. Bu partinin böyle bir kanun çıkarılmasına hiçbir itirazı yoktur. Ancak, gerek

70 “La Crise franco-turque fait grincer des dents au sein du gouvernement à Paris” AFP, 25 Aralık 2011.

71 A.g.e.

Cumhurbaşkanlığı gerek Parlamento seçimleri arifesinde bu konuda Sarkozy'nin girişimde bulunması, kendilerini geri plana ittiği için, Sosyalistler rahatsız olmuş, ancak Sosyalistler, bağlayıcı bir karar almamakla beraber, tasarıya olumlu oy verileceğini de belirtilmişlerdir.⁷²

Fransız Ermenileri tasarının Millet Meclis tarafından kabulünden memnunluk duymuşlardır. Fransa'daki tüm Ermenileri temsil ettiğini iddia eden "Fransa'daki Ermeni Kuruluşları Koordinasyon Konseyi" yayınladığı bir açıklamayla icra ve yasama güçlerini baskı ve tahditlere dayanmalarından ötürü kutlamış ve ayrıca büyük bir konsensüs (?) ile oylanan bu tasarının en kısa zamanda Senato tarafından da kabulünü istemiştir.⁷³

Ermenistan'a gelince Başkan Sarkisyan Sarkozy'e bir mektup göndererek, Sarkozy'nin Ermenistan'a son ziyareti sırasında Ermeni soykırımının (Türkiye tarafından) tanınması hakkındaki sözlerinin, Ermeni-Fransız dostluğuna verdiği önemin en iyi kanıtını oluşturduğunu belirttikten sonra, tasarının kabulü nedeniyle şükranlarını bildirmiştir.⁷⁴

Dışişleri Bakanı Nalbantyan ise bu konudaki açıklamasında Fransa'nın insan haklarına verdiği büyük önemi belirtmiş,⁷⁵ Beyrut'a oturan Kilikya Ermeni Patriği Aram I ise, Başkan Sarkozy'e gönderdiği bir mektupta Sarkozy'nin ve Fransa'nın insan haklarını savunmadaki önemli rolünü vurgulamış, tasarının kabulünden dolayı mutluluğunu belirterek, Ermeni soykırımını inkâr etmenin yeni soykırımlarla neden olmuş olduğu gibi doğru olmayan bir şablon fikri tekrarlamıştır.⁷⁶

ABD'ye gelince, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mark Toner Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesini desteklemeye devam ettiklerini belirtmekle yetinmiştir. İsmi verilmeyen bir üst düzey diplomat ise ABD'nin iki yakın müttefiki olan Türkiye ve Fransa arasındaki gerginliğin hızlı bir şekilde yatışmasını umduklarını söylemiştir.⁷⁷ Ancak bir ay kadar sonra Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, ifade özgürlüğü bağlamında, bu tasarıya açıkça cephe alacaktır.

Avrupa Birliği de bu olaya ihtiyatla yaklaşmıştır. AB Komisyonun genişleme ve komşuluk politikasından sorumlu üyesi Stefan Füle bir soruya cevaben

72 "Génocide Arménien: Un Peu Électoraliste de s'en Occuper Maintenant" *Armenews*, 22 Aralık 2011.

73 "Communiqué de Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France" *Armenews*, 23 Aralık 2011.

74 "France Reiterated Its Commitment to Universal Values; Sargsyan Tells Sarkozy" *Armradio.am*, 23 Aralık 2011.

75 RFE/RL, 23.12.2011

76 "Catholicos Aram I Hails France's Adoption of Genocide Bill" *Tert.am* 23.12.2011.

77 *Haber7.com*, 23 Aralık 2011

AB'nin işinin tarih yazmak değil, uzlaşmayı sağlamak olduğunu,⁷⁸ ilke olarak bir üye ülke meclisinin inisiyatifini konusunda yorum yapmadıklarını⁷⁹ söylemiştir.

İslâm Konferansı Örgütü (İKÖ) Genel Sekreteri **Ekmelettin** İhsanoğlu ise Fransa'nın bir yandan ifade özgürlüğünün şampiyonluğunu yaparken diğer yandan tarihi bir olayın tartışılmasını yasaklamakla içine düştüğü çelişkiye dikkat çekmiş, İKÖ'nün bu anlamsızlığı reddettiğini, Fransız Cumhuriyetinin temelinde özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin bulunduğunu, kabul edilen tasarının bunlardan en az ikisini ihlâl ettiğini söylemiştir. İhsanoğlu Avrupa'nın ifade özgürlüğü konusunda kabul edilemez bir çelişki içinde olduğunu belirterek bu konuda, söz konusu tasarının kabul edilmesine karşılık, Hazret-i Muhammed'e hakaret niteliğindeki karikatürlerin ifade özgürlüğü ileri sürülerek savunulmasını göstermiştir.⁸⁰

Azerbaycan'da gerek resmi makamlar gerek basın bu tasarıya karşı çıkmıştır. Ayrıca başta Fransa olmak üzere tasarıya karşı Türklerin yaptığı gösterilere Azeriler de katılmıştır.

8. Tasarının Senato Anayasa Komisyonunda Görüşülmesi ve Kabul Edilemez Bulunması

Millet Meclisinin söz konusu tasarımı kabul etmesinden sonra Senato'nun da bu metni ele alıp incelenmesi ve müzakere etmesi gerekiyordu. Başkanlık ve parlamento seçimleri nedeniyle Meclislerin 22 Şubatta tatili öngörülüyordu. Noel ve yılbaşı tatilleri çıkarıldığı takdirde bu metnin Senato tarafından incelenmesi içi bir buçuk ay kadar bir zaman vardı. Oysa gündemde çok daha acele tasarılar olduğundan normal koşullarda Senato'nun bu tasarımı ele alması beklenemezdi. Ancak Hükümet tasarının öncelikle incelenmesini isterse Senato gündeme almak durumundaydı. Ancak Başkan Sarkozy'nin, tasarımı Millet Meclisinden geçirdikten ve böylece Ermenileri memnun ettikten sonra, Türkiye ile ilişkileri dikkate alarak, Senato'ya gitmekte acele etmemesi olasılığı mevcuttu. 2006 yılında Millet Meclisinin kabul ettiği benzer bir tasarının Senato tarafından incelenmesi için beş yıl geçtiği hatırlandıkta bu tür gecikmeler Fransız sisteminde normaldi. Başkan Sarkozy'nin birden tutum değiştirerek tasarımı Millet Meclisinden geçirmesi karşısında zor duruma kalan Sosyalistler, bir kez daha oyuna gelmemek için, tasarının hemen Senato'ya gönderilmesini sağlamağa çalıştılar ve bu çerçevede Sosyalist Partisi Senato Grup Başkanı François Repsamen

78 "Füle, AB'nin Görevi Tarih Yazmak Değil" *Sabah*, 22 Aralık 2011.

79 "Tarihi Yargılamak AB'nin Görevi Değil" *Zaman*, 22 Aralık 2011.

80 "OIC Calls French Genocide Vote 'nonsens', Reject It" *Today's Zaman*, 23 Aralık 2011.

hükümetten tasarının en kısa zamanda Senato gündemine aldırmasını istedi.⁸¹ Bu öneriyi kabul etmek durumunda kalan Hükümet, Parlamento ile ilişkiler Bakanı Patrick Ollier'in ağzından, tasarının Ocak ayının son sekiz günü içinde Senato'da görüşüleceğini bildirdi.⁸²

Bundan sonra şu yol izlenecekti. Fransız mevzuatına göre kanun teklifleri önce Senato'nun kısaca "Anayasa Komisyonu" olarak adlandırılacağı bir komisyonda ele alınarak "kabul edilebilirlik" açısından incelenecek ve bu hususta bir rapor hazırlanarak Senato Genel Kuruluna gönderilecekti. Genel Kurul bu raporu görüşerek kanun teklifinin "kabul edilirligi" veya "kabul edilmezliğı"ne karar verecekti. Komisyonun önerisi "kabul edilebilir" ise ve Senato da bunu onaylarsa kanun tasarısının görüşülmesine başlanacaktı. Aksine Komisyonun önerisi "kabul edilemez" ise ve Senato bunu onaylarsa kanun tasarısı görüşülmüyordu. Senato Komisyonun "kabul edilemez" önerisini onaylamaz ise bu "kabul edilir" anlamına geliyor ve tasarının görüşülmesine başlanıyordu. 2011 yılının Mayıs ayında Ermeni soykırım iddialarının cezalandırılmasına dair başka bir tasarımı Anayasa Komisyonu "kabul edilmez" bulmuş, bu öneri Senato Genel Kurulu tarafından onaylanınca tasarı görüşülmemiştir. Aşağıda açıklayacağımız üzere bu kez aksi olacak, Anayasa Komisyonu tasarı hakkında "kabul edilemez" kararı verecek ancak Senato Genel Kurulu bunu onaylamayacak ve tasarı görüşüldükten sonra kabul edilecektir.

Millet Meclisi'nden gelen kanun tasarısı 18 Ocak 2012 tarihinde, 49 üyesi bulunan Anayasa Komisyon'da görüşüldü ve 23 lehte 9 aleyhte ve 8 çekimser oyla "kabul edilmez" olduğuna karar verildi.⁸³

Komisyon Başkanı Sosyalist Partisi'nden senatör Jean-Pierre Sueur parlamentonun bir mahkeme olmadığını, kanun tasarısının hiçbir hukuki temele dayanmadığını ayrıca Avrupa Birliği'nin 2008 tarihli Çerçeve Kararı'nı ancak kısmen dikkate aldığını ve bu metnin ifade özgürlüğü ve bilimsel araştırma özgürlüğü yönünden Anayasa ilkeleriyle çekiştiğini söyledi. Sueur oylamada Sosyalistlerin de UMP'nin de aralarında bölündüğünü ve komisyon kararını kabul edenlerin arasında Sosyalistlerin çoğunlukta olduğunu ifade etti.⁸⁴

Anayasa Komisyonu'nun bu kararı Fransa'daki Ermeni kuruluşları Federasyonu'nun eleştirilerine hedef oldu. Federasyon Eş Başkanı Papazyan

81 "Génocide Arménien : Rebsamen (PS) Demande au Gouvernement d'Inscrire le Texte au Sénat" *Armenews*, 26.12.2011.

82 "Patrick Ollier: Génocide Arménien, le Texte à l'ordre du Jour du Sénat Fin Janvier" *AFP*, 4 Ocak 2012.

83 "La Commission des lois du Sénat Rejettele le Texte Contre la Négation du Génocide arménien" *Le Monde*, 18 Ocak 2012.

84 "İnkâr Yasası. Ret Kararı" *Hürriyet*, 19 Ocak 2012.

Türkiye'nin uyguladığı tehdit ve baskılar sonucunda Komisyonun bu kararı aldığını ileri sürdü. Komisyon'da lehte oy kullanan senatörlerin Türkiye'ye kaç kez gittiklerini iyi hesaplamak gerektiğini söyledi. Millet Meclisi'ne kanun teklifini sunan Valérie Boyer ise Sosyalist Partisi'ni kendi üyelerine hâkim olmamakla suçladı.⁸⁵

Anayasa Komisyonu'nun bu konuda hazırladığı raporun⁸⁶ incelenmesinden tasarının “kabul edilmezliğinin” başlıca şu nedenlere dayandırılmış olduğu görülmektedir.

Önce yasa koyucunun tarihi alana müdahale etmesinin “tarihi olaylara ilişkin kanunlar çıkarmasının” bazı yasal sorunlar ortaya çıkardığı belirtilmektedir.

İkinci olarak soykırım reddinin suç haline getirilmesinin bazı hukuki güçlükler yarattığı üzerinde durulmakta ve bu çerçevede, Fransız Anayasası'nda yer alan suç ve cezaların yasallığı ilkesine, fikir ve ifade özgürlüğü ilkesine, araştırma yapmak özgürlüğü ilkesine aykırı olabileceği ifade edilmektedir.

Üçüncü olarak bu yasa tasarısının Avrupa Birliği'nin 2008 tarihli Çerçeve Kararı'nın uygulanmasını amaçladığı bildirilmesine karşılık hazırlanan metinde bu uygulamanın çok yetersiz bir şekilde yapılmış olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca bu tasarı kanunlaştığı takdirde, tasarıya karşı olanların, büyük bir olasılıkla Anayasa Konseyine (Anayasa Mahkemesine) gideceklerine, bu durumda Anayasa'ya uygunluğu çok şüpheli olan 2001 yılı kanunun (Ermeni soykırım iddialarını Fransa tarafından tanınmasına ilişkin kanun) Anayasa Konseyi tarafından Anayasa'ya uygun olmadığına karar verilebileceğine dikkat çekilmiştir.

Son olarak Ermeni soykırımını inkâr edenlere karşı mücadele edilmesine olağan sağlayan başka hukuk yolları bulunduğu da belirtilmiştir.

Senato Anayasa Komisyonu'nun bu kararı Türkiye'de memnurlukla karşılanmıştır. Dışişleri Bakanlığı bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

No:17,18 Ocak 2012, Fransa Senatosu Kanunlar Komisyonu'nun Aldığı Karar Hk.

85 “Komisyon Kararı Ermenileri Kızdırdı”. *Zaman.com.tr*, 21 Ocak 2012.

86 Rapport Fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles..... sur la proposition de loi, Adoptée par l'Assemblée Nationale, visant à réprimer la contestation de l'existence des génocides reconnus par la loi. No.209 (2011-2012), Engestré à la Présidence du Sénat le 18 janvier 2012

Fransa Senatosu Kanunlar Komisyonu, bugünkü kararıyla sağduyusunu ve hukuka saygısını bir kez daha ortaya koymuştur. Şimdi Senato Genel Kurulu'nun da Kanunlar Komisyonu'nun bu kararına uyarak 23 Ocak günü aynı sağduyuyu sergilemesini bekliyoruz.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu Komisyonun bu kararı hakkında, Fransız yasalarına göre bile bu teşebbüsün ne kadar hukuk dışı olduğunu ortaya koyduğunu belirttikten sonra Senato'da akliselim'in hâkim olacağını ve yasanın gündeme getirilmeyeceğini ümit ettiğini söylemiştir.⁸⁷

Her ne kadar basında bu mektubun gönül alıcı veya yatıştırıcı olduğu gibi bazı yorumlar yapılmışsa da kanımız mektubun Türkiye ile Fransa arasındaki derin ve giderilmesi çok zor görüş ayrılıklarını ortaya koymuş olduğu merkezindedir. O nedenle bu mektubun iki ülke arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi yolunda bir etkisi olmamıştır.

Aynı günlerde ancak büyük olasılıkla Anayasa Komisyonu kararından hemen önce Sarkozy Başbakan Erdoğan'a bir mektup gönderdi. Bu mektubun Başkan Erdoğan'ın Aralık ayı ortalarında Sarkozy'e yolladığı ve yukarıda içeriğine değindiğimiz mektubuna cevap olduğu anlaşılıyordu. Basın haberlerine göre Sarkozy, yasanın amacının Fransız toplumunun (Ermenileri kastetse gerekir) uzun süredir yaşadığı inkâr (soykırım iddialarının inkârı) duygusunu gidermek ve yüz yıllık (yani 1915'ten beri) yaraları sarmak olduğunu belirtmekte, yasanın kanunla kabul edilen tüm soykırımları ilgilendirdiği, ne bir halkı ne de bir devleti

hedef almadığı, Türk halkının Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında yaşadığı acının çok iyi bilindiği, tarihle yüzleşmenin kolay olmadığı ancak Fransa'nın bunu yaptığı ileri sürülmektedir. Fransa'nın köle ticaretinden sorumlu olduğunu kabul ettiği, Alman işgali sırasında Fransa'da yaşayan Yahudilerin toplanarak kamplara gönderilmesindeki rolünü tanıdığı, kendisinin şahsen 2007 yılında Cezayir'de yapmış olduğu bir konuşmada Fransa'nın Cezayir'de yaptıklarını kınadığını belirten Sarkozy ayrıca Türkiye'nin büyük bir ülke olduğu gibi bir iltifattan ve aklın hâkim gelmesini dilediğini ifadeden sonra daha tehditkâr bir edayla bu yasayla ilgili olarak atılacak aşırı adımların iki ülke arasındaki çok yönlü ilişkilere zarar vereceğini, vahim sonuçlar yaratacağını ve bu konudaki sorumluluğun da girişim sahiplerine (Türkiye'ye) ait olacağını ileri sürdü.⁸⁸

Her ne kadar basında bu mektubun gönül alıcı veya yatıştırıcı olduğu gibi bazı yorumlar yapılmışsa da kanımız mektubun Türkiye ile Fransa arasındaki

87 "Ermeni Tasarısı Anayasa'ya Aykırı" *Sabah*, 19 Ocak 2012.

88 "Sarkozy'den Gönül Alma Mektubu" *Hürriyet*, 20 Ocak 2012.

derin ve giderilmesi çok zor görüş ayrılıklarını ortaya koymuş olduğu merkezindedir. O nedenle bu mektubun iki ülke arasındaki anlaşmazlığın giderilmesi yolunda bir etkisi olmamıştır.

Bu arada TBMM Dışişleri Komisyonu, BDP hariç, oy birliği ile bir bildiri kabul ederek, özetle, Senato Kanunlar Komisyonu'nun bu tasarının kabul edilmezliğine karar vermesinin Senato'nun geleneksel akıllığının göstergesini oluşturduğu, ayrıca, 2011 Mayıs ayında yine benzer bir yasa teklifi konusunda aynı doğrultuda verilen kararlar tutarlı olduğu, bu yasa tasarısının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali anlamına geldiği, Fransa'da önde gelen tarihçilerin Fransız tarihindeki tartışmalı olayların tarihçilerin değerlendirmesine bırakılması gerektiğini belirttikleri, Türkiye'nin de öteden beri geçmişteki tartışmalı olayların ulusal siyasi kurumlar yerine tarihçiler tarafından değerlendirilmesi gerektiğini savunduğu ve Cezayir ve uluslararası mahkemelerce kabul edilmiş soykırımlar konusunda sessiz kalan Fransız Parlamentosu'nun Ermeni iddialarını kabul etmeyenleri cezaya tabi tutmasının, siyasi oportünizm ve açık bir ikiyüzlülük teşkil edeceği ifade edildi. Diğer yandan, bu sürecin Ermeni iddiaları konusunda Fransa'nın tutumuna dair Türk kamuoyunda mevcut olumsuz izlenimi daha da derinleştirdiği, bunun mevcut işbirliğini olumsuz etkileyeceği ve önemli bir potansiyel taşıyan ilişkilere de onarılamaz şekilde zarar vereceği belirtilerek sağduyunun Senato Genel Kuruluna hâkim olmasının ümit edildiği bildirildi ve söz konusu yasa tasarısının Senato'da kabul edilmesi halinde Türkiye'nin Fransa ile ilişkiler bakımından gerekli adımları atmamak mecburiyetinde kalacağı ifade edildi.

9. Kanun Tasarısının Senato'da Görüşülmesi ve Kabulü

Fransız Hükümeti'nin bu kanunu bir an evvel çıkarmak istemesinin sonucu olarak Senato Kanunlar Komisyonu'nun "kabul edilemez" kararından 4 gün sonra (hafta sonu günleri hariç tutulursa 2 gün sonra) Senato Genel Kurulu söz konusu kanun tasarısını görüşmeye başlamış ve bu konuya 2 saat ayrılmışken görüşmeler 7,5 saat kadar sürmüştür. Salonda, zaman zaman değişmekle beraber, 60-70 civarında senatör bulunduğu görülmüştür. Aşağıda değineceğimiz gibi, oy verenlerin sayısı bunun çok üzerindedir. Bu, vekâlet yoluyla oy kullanılabilmesinden ileri gelmektedir.⁸⁹

Hükümeti temsil eden Parlamento ile İlişkiler Bakanı Patrick Ollier Senato'da yaptığı konuşmada, özetle, inkârcılığın ortak belleğe yapılan en büyük hakaret olduğu, Fransız toplumunun inkârcılığa karşı mücadele etmesi gerektiği, bu tasarının bir bellek kanunu olmadığı, Ermeni soykırımını resmen

89 Vatan, 24 Ocak 2012

tanıyan 2001 yılı kanunun normal bir sonucu olduğu, diğer yandan Avrupa Birliği'nin 2008 yılı Çerçeve-Kararı'nın uygulanmasını amaçladığı, kendileri için de ifade özgürlüğünün çok değerli olduğu ama bu özgürlüğün kötüye kullanılmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Patrick Ollier bu arada Türkiye'den "saygı gösterdikleri ve ilişkileri geliştirmeyi arzu ettikleri büyük bir ülke" olarak bahsetmiş ve Türkiye ile olan ilişkilerin sarsılmayacak kadar güçlü olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin Fransa ile olan ilişkilerinin neredeyse dondurulduğu bir sırada bunların sarsılmayacak kadar güçlü olduğunu ifade etmek en azından aşırı bir iyimserlik olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Diğer yandan bu tür ifadelerin ve devamlı olarak Türkiye'nin büyük bir ülke olduğundan bahsedilmesinin Türkiye'yi yatıştırmaya yönelik olduğunda da şüphe yoktur.

Kanunlar Komisyonu Başkanı Jean-Pierre Sueur, Bakan Ollier'nin hiç değinmediği bir hususu ele alarak bu metnin sadece Ermeni soykırımını ilgilendirdiğini vurguladıktan sonra Kanunlar Komisyonu raporunun tasarımı tamamen hukuksal açıdan incelediğini ve çeşitli siyasi görüşlere sahip senatörler tarafından çoğunlukla kabul edildiğini, bu arada Ermenilerin çekmiş olduğu acıların küçümsenmediğini, ancak kamuya açık yerlerde nelerin konuşulup konuşulmayacağı gibi hususların kanun tarafından saptanamayacağını, tasarının Anayasa'ya sansür koyma tehlikesi taşıdığını ve kanunların tarih hakkında karar veremeyeceğini söyledikten sonra raporda yer alan suç ve cezaların yasallığı, fikir ve ifade özgürlüğü, araştırma yapma özgürlüğü gibi Anayasal ilkelere değinmiştir.

Tasarı hakkında 12 Senatör söz almış, bunlardan 5'i Anayasa Komisyonu raporunun kabulü (diğer bir deyimle Kanun Tasarısı'nın reddi), 7'si ise reddi (diğer bir deyimle tasarının görüşülmesi) yönünde görüş bildirmişlerdir. Daha sonra oylamaya geçilmiştir.

Tasarının kabul edilemez olduğuna dair birinci önerge uzun görüşmelerden sonra 86'ya karşı 167 oyla reddedilmiştir.

Tasarının müzakeresine gerek olmadığına dair ikinci bir önerge 81'e karşı 171 oyla reddedilmiştir.

Tasarının Anayasa Komisyonu'na iade edilmesine ilişkin üçüncü bir önerge ise 42'ye karşı 196 oyla reddedilmiştir.

Bu oylamalar tasarının kabulü yönüne Senato'da bir çoğunluk bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Daha sonra tasarının incelenmesine geçilmiştir. Ancak konu Kanunlar

Komisyonu raporunun müzakeresi sırasında etraflıca tartışıldığı için, bu bölümde daha az sayıda Senatör söz almış ve genellikle yukarıda değindiğimiz görüşler yeniden dile getirilmiştir.

Son olarak tasarıda değişiklik yapılmasına dair 7 önerenin hepsi reddedildikten sonra (metinde yapılacak en küçük değişiklik tasarının Millet Meclisi'ne iadesini gerektirmektedir) tasarının tamamı oya konmuş ve 86'ya karşı 127 oyla kabul edilmiştir.⁹⁰

Söz konusu 127 lehte oyun partilere bölünmesi şöyledir: İktidardaki UMP 57, Sosyalistler 56, Cumhuriyetçi Merkez Birlik Grubu 1, Komünistler 11 ve Bağımsızlar 2.

Tasarıya karşı oy verenlerin partilere bölünmesi şu şekildedir: UMP 19, Sosyalistler 26, Cumhuriyetçi Merkez Birlik Grubu 12, Demokratik Sosyal Avrupa Birliği 15, Komünistler 4, Yeşiller 10.⁹¹

Burada dikkati çeken husus, parlamentolardaki klâsik Sağ ve Sol bölünmesinin bu oylamada görülmemesidir. Bölünme partilerin içinde olmuş ve aynı partiden tasarıya hem lehte hem de aleyhte oy verenler çıkmıştır. UMP oylarında Başkan Sarkozy'nin etkisi kendisini göstermektedir. Buna karşın, Fransa'da Ermeni soykırım iddialarının şampiyonu denebilecek olan Sosyalistlerde kanun tasarısına karşı önemli sayılabilecek sayıda olumsuz oy görülmüştür. Ancak bu olgunun soykırım iddialarından çok ifade özgürlüğünün korunması ile ilgili olduğu bilinmektedir.

Senato'daki oylamayla hakkında belirtmek istediğimiz bir diğer husus, esas itibarıyla hukuki bir konuya ilişkin olan söz konusu tasarının, Fransız Anayasası'nda yer alan bazı ilkelere aykırı olmasına ve bu aykırılıkların Senato Kanunlar Komisyonu raporunda açıkça belirtilmesine rağmen, hukuki mülahazalar bir yana bırakılarak, Başkan Sarkozy'nin isteği üzerine ve seçimlerde yararlı olabileceği gibi tamamen siyasi nedenlerle kabul edilmiş olmasıdır.

Bu konuda üstünde durmak istediğimiz bir başka husus Fransa'daki Türklerin, başta Almanya olmak üzere komşu ülkelere gelen Türklerin de katılımıyla, Paris'te büyük gösteriler düzenledikleridir. Bu gösterilere katılanların sayısı hakkında değişik rakamlar verilmekle beraber (bu rakamlar 50 bine kadar çıkmakta ise de genel kanı 25 binden az olmadığıdır⁹²)

90 Bu bölümdeki bilgiler Fransız Senatosu'nun "Compte rendu analytique officiel du 23 janvier 2012, Répression de la Négation des Génocides" başlıklı belgesinden alınmıştır.

91 "8 Ay Önce "Hayır" Dediler Seçim Yaklaşınca Geçirdiler" *Milliyet*, 24 Ocak 2012.

92 "İnkâr Yasası Türkleri Birleştirdi" *Yeniçağ*, 24 Ocak 2012.

Fransa'da en büyük Türk gösterilerinin gerçekleştirilmiş olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Bu durum Başbakan Erdoğan'ın da dikkatini çekmiş ve gelecekte benzer olaylara yüz binlerce Türkün katılabileceğini söylemiştir. Avrupa'da bir süreden beri arttığı görülen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı hatırdada tutulduğunda bunlara karşı çok sayıda Türkün gösteri yapmasının, Fransa tecrübesinden sonra, artık mümkün hale geldiği görülmektedir. Kısaca Fransa'daki bu olay, Türklerin birlikte hareket ettikleri takdirde, Avrupa'da büyük bir güç oluşturabildiklerini kanıtlamıştır. Diğer yandan, Türklerin sayısının çok yüksek olmasına rağmen, kayda değer bir taşkınlık yapılmamış olması da önemlidir. Bu arada Senato civarında Ermenilerin de gösteri yaptığını ancak sayılarının Türklere nazaran az olması nedeniyle pek dikkat çekemediklerini belirtmemiz gerekmektedir.

10. Tasarının Senato'da Kabulüne Gösterilen Tepkiler

Tahmin edileceği gibi tasarının kabul edilmesine ilk tepki Türkiye Dışişleri bakanlığından geldi. Bakanlık bu konuda şu açıklamayı yayınladı:

Avrupa'da bir süreden beri arttığı görülen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı hatırdada tutulduğunda bunlara karşı çok sayıda Türkün gösteri yapmasının, Fransa tecrübesinden sonra, artık mümkün hale geldiği görülmektedir.

No:23, 23 Ocak 2012, Fransa Senatosu'nda Kabul Edilen Yasa Tasarısı Hk.

İktidardaki Halk Hareketi için Birlik (UMP) milletvekilleri tarafından Ulusal Meclis'e sunulan ve amacı 1915 olaylarına ilişkin soykırım iddialarının sorgulanmasının Fransa'da cezai yaptırıma tabi tutulması olan yasa teklifi bugün (23 Ocak) Senato Genel Kurulu'nda oylanarak kabul edilmiştir. Her yönüyle sorunlu ve bir sorumsuzluk

örneği olan bu kararı şiddetle kınıyoruz ve bu karara tepkimizi her türlü platformda dile getireceğimizi ilan ediyoruz.

Benzer nitelikteki bir karar tasarısı, Senato Kanunlar Komisyonu'nun anayasaya aykırı olduğuna dair görüşü doğrultusunda, 4 Mayıs 2011'de Senato Genel Kurul'unda 196'ya karşı 74 oyla reddedilmişti. Bu kez de Kanunlar Komisyonu anayasaya aykırılık görüşü vermiş, ancak Senato buna rağmen söz konusu tasarımı kabul etmiştir. Geçen sürede konunun özüne yönelik bir değişiklik olmadığına göre, bu gelişme, böyle hassas bir konunun Fransa'da iç siyaset hesaplarına nasıl alet edilebildiğinin açık bir göstergesini teşkil etmektedir. Bu, Fransız siyaseti adına son derece talihsiz bir adımdır. Tarihin ve adalet anlayışının, başka halkların geçmişleri üzerinden siyasileştirilmesi,

ifade özgürlüğünün bu kadar özensizce zedelenmesi öncelikle Fransa bakımından bir kayıptır.

Tarihi olayların yorumunu, tek taraflı görüşlerden hareketle başka halkları yargılama, uluslararası hukuk ilkelerini de göz ardı ederek soykırım gibi ciddi bir suç iddiası üzerinde hüküm beyan etme hakkını kendilerinde gören Fransız siyasetçilerin tavırlarının belirleyemeyeceği açıktır. Esasen hiçbir ülke Parlamentosunun da ne böyle bir hakkı ne de yetkisi vardır. Alınan karar bunun da ötesine geçerek, ifade özgürlüğü ve bilimsel araştırma özgürlüğüne darbe vurmaktadır. Evrensel değerlerin gelişmesinde rolü bulunan ve hukuk devleti olmakla övünen bir ülkede dahi dar siyasi hesapların bu tür sonuçlar verebilmesi, bu değerlerin dünya genelinde yayılması için olumlu örneklere ihtiyacımız olduğu bir dönemde düşündürücüdür.

Tarafımızdan yapılan tüm girişimlere ve uyarılara, önde gelen Fransız kurum ve hukukçularının görüşlerine rağmen Türkiye ile Fransa arasındaki tarihi ve çok boyutlu ilişkilerin iç siyasi takvim gözetilerek kurban edilmesi ayrı bir talihsizliktir. Bunun sorumluluğunun kime ait olduğu açıktır.

Türkiye'nin bu konuda gereğinden fazla tepki verdiğini veya bu tepkilerin sözde kalacağını düşünen çevreler, konunun özünü kavrayamadıkları gibi Türkiye'yi ve Türk halkını da anlayamamışlardır. Kanunun kesinleşmesi sürecinin tamamlanması durumunda, daha önceden üzerinde düşündüğümüz önlemleri uygun gördüğümüz şekilde süratle devreye sokmaktan çekinmeyeceğimizin hatırlatılmasında fayda görüyoruz. Aynı şekilde, haksız suçlamalar karşısında, meşru temelde kendimizi savunma hakkımızı güçlü şekilde kullanmaya devam edeceğimiz de bilinmelidir. Hükümetimizin bu konudaki ilkeli tutumundan hiç kimse şüphe duymamalıdır.

Öte yandan bu süreçte, Fransız siyaseti içinde yapılan hatayı teslim eden, hatadan dönülmesi çağrılarını yapan, Türkiye ile ilişkilerin bu kadar özensizce tahrip edilmesine karşı çıkan kesimlerin akliseliminin galip gelmesi yönündeki taleplerini paylaşıyoruz.

Mevcut sürecin, Fransa'nın siyasi, hukuki ve ahlaki hatalar hanesine yazılmayacak şekilde sonuçlanması için bütün yolların denenmesi gerektiği açıktır.

Türkiye, temel insani değerleri ve kamuoyu vicdanını hiçe sayan bu haksız tasarrufa karşı gereken her türlü adımı atmak konusunda kararlıdır.”

Görüldüğü üzere bu açıklamada Türkiye'nin Fransa'da Ermeni soykırımı iddialarının cezalandırma girişimlerine karşı ileri sürdüğü itiraz ve eleştirilerin başlıcaları sıralanmakla ve Türkiye'nin tutumu bir kez daha vurgulanmaktadır. Ancak burada en önemli olan, Türkiye'nin meşru temelde kendisini savunmaya devam edeceğinin ve bu yolda gereken her türlü adımı atacağına açıklıkla belirtilmesidir. Diğer bir deyimle mücadeleye devam olunacaktır.

Başbakan Erdoğan'ın Senato'nun tasarımı onaylamasına ilk tepkisi kanunun düşünce özgürlüğüne aykırı olduğu ve seçimlere yönelik bulunduğu. Bir gazetecinin, Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın, kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Erdoğan'ın Paris'e giderek "soykırım yoktur" dese Fransızlara ne yapacaklarını sorduğunu hatırlatması üzerine Başbakan "Artık Fransa ziyareti olur mu? O da düşünülür" sözleriyle kanun yürürlüğe girdiği takdirde Fransa'ya gitmeyebileceğinin işaretini vermiştir.⁹³

Fransız Senatosu tasarımı kabul ettiğine göre Türkiye'nin Fransa'ya karşı yaptırımlarını devreye sokması bekleniyordu. Hatta ek olarak ne gibi yaptırımlar öngörüldüğü hakkında basında haberler çıkmaya başlamıştı ve bunlar arasında Büyükelçinin kalıcı olarak geri çekilmesi, askeri ataşenin geri çekilmesi, diplomatik ilişkilerin düzeyinin düşürülmesi, Türk hava sahasının ve kara sularının Fransız uçak ve gemilerine kapatılması, Fransız firmalarının kesinlikle kamu ihalelerine alınmaması gibi önlemler ileri sürülüyordu.⁹⁴

Bu hava içinde Senato toplantısından bir gün sonra Başbakan'ın AK Parti Meclis Grubunda yapacağı konuşmada yeni yaptırımları açıklaması bekleniyordu. Ancak Başbakan yaptırımlara ilişkin bir açıklama yapmadı. Konuşmasında ırkçılık olarak nitelendirdiği bu yasanın yok hükmünde olduğunu söyledi. Avrupa'da faşizmin ayak sesleri nitelendirmesinde bulundu. Ayrıca yasanın resmen yürürlüğe girmesini bekleyeceklerini, diğer yandan yasanın Fransız Anayasa Konseyine götürülmesi için gerekli çalışmalar yapıldığını, gelişmelerin seyrine göre yaptırımları etap etap kamuoyuna açıklayacaklarını ve uygulayacaklarını ifade etti.⁹⁵ Kısaca Türk Hükümeti yaptırımları devreye sokmak için yasanın kesinleşmesini beklemeyi tercih ediyordu.

Hükümetin bu tutumu muhalefet tarafından anlayışla karşılandı. CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu "Hükümete bu konuda açık çek veriyoruz. Tutarlı, kararlı politika izleyin, alacağınız her kararda yanınızdayız" dedi.⁹⁶ MHP

93 "Fransa'ya Gitmem" *Yeni Şafak*, 24 Ocak 2012.

94 "Fransa'ya yaptırımlar Tamam Gibi" *Milliyet*, 24 Ocak 2012.

95 "Sağduyulu tavrımız sürecektir. Yasa, Bizim İçin Yok Hükmünde" *Zaman*, 25 Ocak 2012.

96 "Hükümete Açık Çek Veriyoruz". *Hürriyet*, 25 Ocak 2012.

Genel Başkanı Devlet Bahçeli Fransa'yı sert bir dile eleştirerek Fransa'ya tavsiyesinin önce kendi kokuşmuş tarihlerinden işe başlamaları, önce aynaya bakmaları olduğunu ifade ederek “bu küstahlığın cevapsız bırakılmaması konusunda AKP Hükümeti atalet ve zafiyet göstermemelidir” dedi.⁹⁷

Cumhurbaşkanı Gül çıkarılan kanunun esefle kınadığını, Fransa'nın ifade özgürlüğünü, özgür bilimsel çalışmaları kısıtlayan ülkeler kategorisine girdiğini ve bu girişimin bir seçim yatırımı şeklinde yapılmasının küçük düşürücü bir davranış olduğunu belirttikten sonra 60 Fransız senatörünün Fransız Anayasa Konseyine müracaat edeceğini ümit ettiğini söyledi.⁹⁸

Dışişleri Bakanı Davutoğlu ise tepkisini “ Bundan sonra Avrupa değerleri büyük tehlike altındadır. Her Meclis kendi tarihi görüşünü muhtevi kararlar alıp uygularsa Avrupa'da yeni bir engizisyon dönemi açılır. ...tasarının çıkması halinde (kesinleşmesi halinde) Paris'e giden her Türk bireysel olarak veya toplu halde “bu yasayı tanımıyoruz’ diye sözlerine başlayacak. Ne yapacaklar o zaman, hepimizi tutuklayacaklar mı?... hepimizi toplama kamplarına mı alacak veya büyük, çok büyük cezaevleri mi inşa edecekler” sözleriyle dile getirdi.

Fransa'da ise Ermeni çevrelerine, tahmin edileceği üzere, büyük bir sevinç ve memnunluk hâkim olmuştur. Fransa'da Ermeni Örgütleri Koordinasyon Konseyi (CCAF) bu konuda yayımladığı bir açıklamada inkârcılığa karşı büyük bir zafer kazanılmış olduğundan bahsetmiş ve dış baskılara ve ülke içinde hedef şaşırtma girişimlerine rağmen, bu kanun konusunda sözlerini tuttukları için Cumhurbaşkanı, Hükümete ve Sağ veya Sola mensup parlamenterlere teşekkür edilmiştir.⁹⁹

11. Yaptırımlar ve Hukuk Yolları

Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyen veya bunları küçümseyen kişilere Fransa'da bir yıl hapis ve 45.000 Euro gibi ağır cezalar verilmesini öngören bu kanununun kabulünün önlenmesi için Türkiye, diplomatik yollardan yürüttüğü ikna çabaları yanında ve bu çabaları desteklemek üzere Fransa'ya bazı yaptırımlar uygulayacağını açıklamış ve Fransa'daki büyükelçisini geri çekmesi, bazı ziyaretlerin veya toplantıların iptal edilmesi ve bazı alanlardaki işbirliğimin dondurulması suretiyle bunların uygulanmasına fiilen başlanmıştı. Millet Meclisinin tasarının kabulünden hemen sonra açıklanan bu yaptırımlar tasarının Senato'da görüşülmesini ve onaylanmasını

97 “Fransa Kendi Tarihine Baksın” *Hürriyet*, 35 Ocak 2012.

98 “İlişkilerimize Derin Darbe” *Yeni Şafak*, 25 Ocak 2012.

99 “Communiqué du CCAF” *Armenews*, 24 Ocak 2012.

önleyememişti. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi Fransa gibi büyük sayılan bir devletin, ilke olarak, kendisine ihtar veya uyarı yapılmasını kabul etmemesi ve kale almamasıdır. İkincisi ise öngörülen yaptırımların, Fransa'ya bir ölçüde zarar verecek olmakla beraber, bunların izlemekte olduğu politikayı değiştirmesini gerektirecek derecede önemli olmamasıdır. Nitekim Fransız makamları Türkiye'nin yaptırımlarından hemen hiç bahsetmemişlerdir. Daha ağır yaptırımlar uygulanması halinde de durumun değişeceği zannedilmemekte ve üstelik Fransa'nın Türkiye'ye karşı yaptırımlara başvurmasını tahrik etmesi olasılığı bulunmaktadır.

***Fransız makamları
Türkiye'nin
yaptırımlarından hemen
hiç bahsetmemişlerdir.
Daha ağır yaptırımlar
uygulanması halinde de
durumun değişeceği
zannedilmemekte ve üstelik
Fransa'nın Türkiye'ye
karşı yaptırımlara
başvurmasını tahrik etmesi
olasılığı bulunmaktadır.***

Ancak bu durum Türkiye'nin yatırım uygulama kararının yanlış olduğu anlamına gelmemektedir. Bu karar, Fransa'nın tutumunu değiştirmemiş olsa da, Türkiye'nin bu ülke ile bundan sonra çok kısıtlı ilişkiler yürütmeye kararlı olduğunun kanıtını oluşturmuştur. Nitekim Dışişleri Bakanı Alain Juppé'nin Devlet Başkanı Sarkozy'e nazaran Türkiye'ye karşı yürüttüğü yatıştırıcı politikanın nedeni iki ülke ilişkilerinin gerilemesi olasılığıdır.

Yaptırımlar Fransa'nın tutumunu değiştirmedikine göre söz konusu kanunun uygulanmasını engellemek mümkün değil midir?

Konu daha yakından incelendiğinde söz konusu kanunun uygulanmasını engelleyecek bazı hukuk yollarının mevcut olduğu görülmektedir.

Bu konuda iki olanak bulunmaktadır. Birincisi Fransız Parlamentosunun (Millet Meclisi ve Senato) bir olayın soykırım olup olmadığına karar verme yetkisinin olmadığına kanıtlanmasıdır. İkincisi ise kabul edilen kanunun öncelikle ifade özgürlüğünü ihlal etmesidir. Aslında bir doktora tezi olabilecek kadar ayrıntıları olan bu hukuk yollarını, mümkün olduğu kadar kısa olarak, şu şekilde özetleyebiliriz.

A. Parlamentoların bir olayın soykırım olduğuna karar verecek yetkisi olmaması

Birleşmiş Milletlerin Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin 1948 tarihli Sözleşmesinin 6. maddesi soykırımla suçlanan kişileri yargılayacak, dolayısıyla soykırım olayının mevcudiyetine karar verecek makamları şu şekilde saptamaktadır:

a. Olayın vuku bulduğu ülkenin yetkili bir mahkemesi

b. Yetkisi ilgili taraflarca kabul edilmiş Uluslararası Ceza mahkemesi

Görüldüğü üzere ulusal parlamentolar ve uluslararası örgütlerin bir olayın soykırım olup olmadığına karar vermek yetkisi yoktur. Bu yetki, münhasıran yukarıda değindiğimiz mahkemelere aittir.

Bu dikkate alındığında Fransa'nın 2001 yılında kabul ettiği ve "Fransa 1915 Ermeni soykırımını açıkça tanır" cümlesinden oluşan kanun, 1948 Sözleşmesinin yukarıda değindiğimiz 6. maddesine aykırıdır.

Bu sözleşmenin 9.maddesine göre ise, sözleşmenin yorumlanması, uygulanması ve yerine getirilmesine ilişkin olarak Taraflar arasında çıkan anlaşmazlıklar için Taraflardan biri Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulabilir. Buna dayanarak Türkiye, 2001 yılı kanunun iptal edilmesi için Adalet Divanına başvurulabilir.

B. Fransız Meclisi ve Senatosu tarafından kabul edilen kanunun ifade özgürlüğünü ihlâl etmesi

Bu konuda en önemli kanıt Senato Kanunlar Komisyonunun, yukarıda değindiğimiz 18 Ocak 2012 tarihli raporudur. Diğer bir deyimle bu kanunun ifade ve diğer bazı özgürlükleri ihlâl ettiği bizzat resmi bir Fransız belgesiyle saptanmış vaziyettedir.

Bu tespiti yaptıktan sonra ifade özgürlüğü konusunda hangi uluslararası yargı organlarına başvurulabileceğini kısaca inceleyelim.

1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi "Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir" demektir. Bu özgürlüğe ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması gibi bazı sınırlamalar getirilmiş ise de bunlar, soykırım iddialarını kabul etmeyenlerin cezalandırılması olayına uygulanamaz.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 33. maddesi uyarınca Fransa aleyhinde, Sözleşmenin 10. maddeye aykırı hareket ettiği için, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde dava açabilir.

Söz konusu kanun gereğince Fransa'da mahkûm olmuş ve cezalandırılmış her kişi, Sözleşmenin 34.üncü maddesi uyarınca Fransa aleyhinde, Sözleşmenin 10. maddeye aykırı hareket ettiği için, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde dava açabilir.

2. Fransa Anayasa Konseyi

Fransa’da Parlamento tarafından kabul edilen herhangi bir kanun hakkında, yayımlanmasından önce, Anayasa’ya uygunluğunun saptanması için, Türkiye’deki Anayasa Mahkemesine benzer görevleri olan Anayasa Konseyi’ne, başvurulabilir. Ancak bu başvuruyu Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi Başkanı, Senato Başkanı veya 60 milletvekili veya 60 senatör yapabilir. Konsey bu başvuruları bir ay içinde karara bağlar. İvedi durumlarda, Hükümetin isteği üzerine bu süre sekiz güne indirilir. Anayasa Konseyinin Anayasaya aykırılığını saptadığı yasalar veya yasa hükümleri uygulanamaz.

Fransa Anayasasının bu hükmünden (madde 61) Ermeni soykırım iddialarını kabul etmeyen kişilerin cezalandırılmasını öngören yasanın uygulanmaması için yararlanmak mümkündür.

Yukarıda değindiğimiz olanakların hanginin tercih edilmesi gerektiğine gelince dava açılması çok kere bazı aşamalardan geçilmesine bağlıdır. Mesela, söz konusu yasadan zarar gören bir kişi tüm iç hukuk yollarını tükettikten sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidebilir. Bu da yıllar alabilir. Diğer yandan Türkiye’nin devlet olarak açacağı davalar, ister istemez siyasi bir nitelik kazanacağından, verilecek kararda siyasi etkiler rol oynayabilir.

Bu durumda en iyi yolun Fransa Anayasasının 61 maddesinin tanıdığı imkândan yararlanarak söz konusu yasaya bizzat Fransızların itiraz etmesi olduğu görülmektedir. Bu yol Türkiye’yi dışarıda bırakmakla davanın siyasileşmesini engellemekte, zarar gören bir kişi veya kişilerin şikâyeti olmadığı için de daha çabuk karar alınmasına imkân vermektedir. Diğer yandan bu yol ile sonuç alınmazsa yukarıda değindiğimiz diğer yollara başvurmak mümkündür.

12. Fransız Anayasa Konseyine başvurulması

Ermeni soykırım iddialarını reddeden kişilerin bir yıl hapse ve 45.000 Euro para cezasına mahkûm edilmesine ilişkin yasa Senato’da kabul edildikten sonra uygulanması için on beş gün içinde Cumhurbaşkanının onaylaması gerekiyordu.

Bu yasa Fransız kamuoyunda, özellikle ifade özgürlüğüne aykırı olması ve ayrıca günümüzü değil tarihsel bir olayı ilgilendirmesi diğer bir deyimle bir “hafıza kanunu” olması nedeniyle Fransa’da, çeşitli siyasi eğilimlere sahip

kişilerle siyaset ve fikir adamları tarafından eleştirildi. Ermenilerin ve yandaşlarının bu eleştirilere gösterdikleri tepkiler, bir Ermeni soykırımı varlığını esas aldığından bu eleştirilere tam bir cevap teşkil etmedi. Bu eleştiriler nedeniyle yasa Başkan Sarkozy, iktidar partisi UMP ve muhalefet partisi Sosyalistlerin çoğunluğu tarafından desteklenmesine rağmen, kamuoyunda özgürlüklere aykırı bir metin olarak algılanmaya başlandı.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Fransız iç hukukuna göre bu yasanın uygulanmasına engel olmanın tek yolu, Cumhurbaşkanı tasdik etmeden, anayasaya uygun olmadığını belirterek, Fransız Anayasa Konseyine başvurmaktır. Bu başvuruyu Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı, Senato Başkanı, 60 Milletvekili veya 60 senatör yapabiliyordu. Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın böyle bir başvuru yapmayacakları biliniyordu. Meclis ve Senato Başkanları yasaya taraftar olmamakla beraber Cumhurbaşkanı ve/veya partileriyle ters düşmemek için böyle bir başvuru yapmaktan kaçındılar. Yasanın Senato'daki oylaması sırasında 86 senatör aleyhte oy verdiği göre bunlardan 60'ının Anayasa Konseyine başvurması mümkün görülüyordu. Ancak bu kişiler gerek kendi partilerinden gerek Cumhurbaşkanlığından gelen baskılar altındaydı. Millet Meclisinde yasaya karşı çıkanların sayısı çok daha az (on kadar) olduğundan Anayasa Konseyine başvuracak sayıda milletvekili çıkacağı zannedilmiyordu. Sonuç olarak Anayasa Konseyine başvurulması konusunda bir ümitsizlik vardı.

Bu koşullar altında 31 Ocak 2012 günü bu yasanın iptali için 71 milletvekilinin ve ayrıca 77 senatörün iki grup halinde Anayasa Konseyine başvurması bir sürpriz oldu. Bu beklenmeyen olay ifade özgürlüğünü kısıtlayan ve günümüzü değil geçmişi konu alan bu yasanın zannedildiğinden çok daha fazla tepki çekmiş olduğunu gösteriyordu.

Anayasa Konseyine bu konuda verilen uzun dilekçede¹⁰⁰ yer alan başlıca itiraz yasanın haberleşme ve ifade özgürlüklerine karşı olduğudur. Bundan en fazla bilimsel araştırma yapanlar ve öğretmenlerin etkileneceği de belirtilmiştir. Dilekçede ayrıca bir soykırımını kanun yoluyla tanımanın "resmi bir gerçek" oluşturacağı, bazı siyasi mülhazaların parlamentoyu bir olayı soykırım olarak kabul etmeye götürebileceği (ki Ermeni soykırım iddiaları için durum budur), Avrupa Birliği Çerçeve-Kararında, cezalandırma konusunda, bir gruba veya bu grubuna mensup olanlara karşı şiddetin veya kinin teşvik edilmesinden bahsedildiği, oysa Ermeni kökenli Fransızların böyle bir durumda olmadıkları, daha ziyade bir acıyı paylaşma duygusu içinde onlarla dayanışmanın söz konusu olduğu bildirilmektedir. Diğer yandan Ermeni soykırımının hiçbir uluslararası sözleşme, uluslararası veya

100 "Loi: des parlementaires cédent aux pressions d'un Etat Négationniste" yazısına eklidir. *CollectifVAN*, 31 Ocak 2012. <http://www.collectifvan.org/pdf/05-06-58-31-01-12.pdf> Son Erişim: 8 Şubat 2012

ulusal kesinleşmiş mahkeme kararı tarafından tanınmadığı da ifade olunmaktadır ki bu, soykırımın hukuksal alanda tanınması için şarttır. Dilekçede ayrıca yasada cezalandırılması istenen “soykırımın varlığını aşağılayan bir şekilde küçük görmek” ibaresinden de bahsedilmekte ve küçük görme ve aşağılamanın nerede başladığı ve nerede bitiği belli olmadığı için mahkemelerin bu konuda ayrı kararlar verebileceklerine değinilmektedir.

Fransız Anayasa'nın 61. maddesine göre Anayasa Konseyinin bir ay içinde bu yasanın Anayasaya uygunluğu hakkında bir karar vermesi gerekmektedir.

Anayasa Konseyi kararının ne olacağını şimdiden kestirmek mümkün olmamakla beraber, normal koşullarda, kamuoyunda tepki toplamış olan ve ifade özgürlüğünü açık bir şekilde ihlâl eden bu yasanın iptal edilmesi beklenmektedir.

Anayasa Konseyi kararının ne olacağını şimdiden kestirmek mümkün olmamakla beraber, normal koşullarda, kamuoyunda tepki toplamış olan ve ifade özgürlüğünü açık bir şekilde ihlâl eden bu yasanın iptal edilmesi beklenmektedir.

Anayasa Konseyine yapılan bu başvuruya gösterilen tepkileri aşağıda özetlemeye çalışıyoruz.

Başkan Sarkozy, herhalde başkanlık seçimlerini kastederek, bu başvurunun kendisine hizmet etmediğini söylemiştir.

Diğer yandan yasa iptal edildiği takdirde Yahudi Soykırımını inkâr edenlerin cezalandırılmasına dair yasanın da tehlikeye girebileceğini ifadeyle¹⁰¹ bu konuda Musevi çevrelerin desteğini kazanmaya çalışmıştır. Daha sonraları, herhalde bu yasanın Anayasa Konseyi tarafından iptal edilmesinin siyasi alanda kendisine zarar vereceği düşüncesiyle, böyle bir durum olursa derhal aynı nitelikteki yeni bir yasa tasarısı hazırlanacağını söylemiştir.¹⁰² Başkanın bu sert tutumunun temelinde, yasa iptal edildiği takdirde bunun kendisi için önemli bir saygınlık kaybına yol açması endişesi bulursa gerektir. Diğer yandan Anayasa Konseyine yapılan bu başvuru adeta Sarkozy'ye karşı kendi partisi içinde bir grubun başkaldırması olarak da görülebilir, zira söz konusu 71 milletvekilinden 51'i iktidar partisi UMP'ye mensuptur. Senatörlerden 18'i de aynı parti üyesidir.

Anayasa Konseyine yapılan bu başvuru Ermeniler ve destekleyicileri tarafından gayet olumsuz karşılanmıştır. Fransız Millet Meclisine bu yasayı teklif eden Bayan Valérie Boyer bazı parlamenterlerin yasallığı insaniliğe

101 “Génocide Arménien: Nicolas Sarkozy Inquiet de la Saisine du Conseil constitutionnel” *Le Monde*, 31 Ocak 2012.

102 “Sarkozy Uslanmıyor, Yeni Hamle Yolda” *CNN Türk*, 1 Şubat 2012.

tercih etmesini karşısında düş kırıklığı yaşadığını, inkârcı bir yabancı devletin (yani Türkiye'nin) yapmış olduğu baskıların evrensel bir davaya, insan haklarının savunulmasına ve Fransa'nın büyüklüğüne üstün gelmemesi gerektiğini söylemiştir.¹⁰³

Fransa'daki Ermeni Örgütleri Koordinasyon Konseyi bu konudaki açıklamasında, Fransız parlamenterlerinin inkârcı ve ırkçı bir yabancı devletin (yani Türkiye'nin) yapmış olduğu baskılara boyun edilmeyeceğinin ümit edildiği, bu başvurunun adaletin inkâr etmek ve Ermenileri yeniden yaralamak olduğu ifade edilmiş ve Ermenilerin haklarını aramaya devam edecekleri belirtilmiştir. Açıklamada bu yasaya taraf olan parlamenterler ve adalete inanan bütün Fransızlar, bir bütün halinde, Türkiye'nin, Fransız Cumhuriyetine, makamlarına ve hâkimlerine karşı yaptığı bu şantaja direnmeye çağırmıştır.¹⁰⁴

Türkiye'deki tepkilere gelince Dışişleri Bakanlığı hemen şu açıklamayı yayınlamıştır:¹⁰⁵

No: 32, 31 Ocak 2012, Fransa'da Kabul Edilen Yasa Teklifinin İptali için Anayasa Konseyi'ne Başvurulması Hk.

İktidardaki Halk Hareketi için Birlik (UMP) mensubu milletvekilleri tarafından hazırlanan ve 22 Aralık 2011'de Ulusal Meclis'te, 23 Ocak 2012'de ise Senato'da kabul edilen "Fransa'da yasa tarafından tanınan soykırımların inkârının cezalandırılmasına ilişkin yasa teklifi"nin iptali için, bugün 77 Senatör ve 65 milletvekili tarafından, "anayasaya aykırılık" gerekçesiyle Anayasa Konseyi'ne iki ayrı başvuruda bulunduğu öğrenilmiştir.

Fevkalade saygıdeğer olan bu girişimi memnuniyetle karşılıyoruz.

Artık Fransa Anayasa Konseyi'nin vereceği karar beklenecektir. Bu kararın Fransa'nın köklü demokrasi geleneği ve hukuk devleti tecrübesiyle uyumlu olacağına inanıyoruz."

Görüldüğü üzere bu açıklamada kısa bir şekilde memnurluk duyulduğu ve alınacak kararın demokrasi ve hukuka uygun olacağına inanıldığı belirtilmekle yetinilmektedir. Bu yalın ifadeler Fransız Anayasa Konseyinin çalışmalarına karışmamak isteğinden ileri gelse gerektir.

103 "Génocide Arménien. Boyer Déçue" *AFP*, 31 Ocak 2012.

104 "Communiqué du CCAF Sur Le Recours Au Conseil Constitutionnel" *Armenews*, 31 Ocak 2011.

105 No: 32, 31 Ocak 2012, Fransa'da Kabul Edilen Yasa Teklifinin İptali için Anayasa Konseyi'ne Başvurulması Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_-32_-31-ocak-2012_-fransa_da-kabul-edilen-yasa-teklifinin-iptali-icin-anayasa-konseyi_ne-basvurulmasi-hk_tr.mfa Son Erişim: 8 Şubat 2012

Cumhurbaşkanı Gül Fransızların kendi ülkelerine gölge düşürülmesine müsaade etmeyeceklerini tahmin etmiş olduğunu, şimdi Anayasa Konseyinin doğru kararı vereceğini ve sürecin sağlıklı bir şekilde devam edeceğini söylemiştir.¹⁰⁶

Başbakan Erdoğan bunun önemli bir adım olduğunu, başvuruya imza koyanlara şahsı ve milleti adına kalbi şükranlarını ifade ettiğini, Fransız siyasetçilerinin gerekeni yaptıklarına inandığını, Anayasa Konseyinin vereceği karar ile Fransa'nın değerlerine ters düşen bu sürecin uygun hale gelmesini temenni ettiğini ifade etmiştir.¹⁰⁷

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu da Fransız senatör ve milletvekillerinin kendi değerlerine sahip çıktıklarını ifadeden sonra, şimdi sabırla Anayasa Konseyi kararını beklemek gerektiğini ve bu sürecin sonunda Türk- Fransız dostluğunun kazanmasını dilediğini söylemiştir.¹⁰⁸

Anayasa Konseyi bu konudaki kararını bir ay içinde verecektir. Bu süre Mart ayı başında dolacaktır. Ancak Konsey daha önce de karar verebilir.

Konseyin ne yolda karar vereceği belli olmamakla beraber ifade özgürlüğünün bu ağır ihlali karşısında yasayı iptal etmesi mümkündür. Bu takdirde sadece adalet yerine gelmiş olmakla kalmayacak, Türkiye-Fransız ilişkileri de, hiç gereği olmayan bu bunalımdan kurtulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

Ajans ve Gazeteler

ANADOLU AJANSI

ABHABER

AFP

ARMENEWS

ARMRADIO. AM

CİHAN

106 "Gül: Ülkelerine Gölge Düşürmediler" *Sabah*, 1 Şubat 2012.

107 "Senatör ve Milletvekillerine Şükranlarımı Sunarım" *Vatan*, 1 Şubat 2012.

108 "Değerlerine Sahip Çıktılar" *Hürriyet*, 1 Şubat 2012.

CNN TÜRK

COLLECTİF VAN

CUMHURİYET

DHA

HÜRRİYET

LE MONDE

LE MONDE

MİLLİYET

NTV

NTVMSNBC

RADİKAL

SABAH

TERT.AM

TODAY'S ZAMAN

VATAN

VİKİPEDİ

YENİ ŞAFAK

YENİÇAĞ

ZAMAN

Resmi Kurumlar

T.C. Cumhurbaşkanlık

T.C. Dışişleri Bakanlığı

Fransız Senatosu“Compte rendu analytique officiel du 23 janvier 2012”

Répression de la Négation des Génocides

http://www.senat.fr/cra/s20120123/s20120123_7.html Son Erişim: 8

Şubat 2012

Makaleler

LÜTEM, Ömer Engin (2011) *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 39. s. 44

Rapport Fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles..... sur la proposition de loi, Adoptée par l'Assemblée Nationale, visant à réprimer la contestation de l'existence des génocides reconnus par la loi No.209 (2011-2012), Enregistré à la Présidence du Sénat le 18 janvier 2012

OREL, Sinasi ve Süreyya Yuca (1983) **Ermenilerce Talât Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü** Türk Tarih Kurumu